

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2528

Συμβαίνει και
φερμαχική περίοδος

Σύμφωνα με την

491.99-5

9-34

4. Νόμος

1873

2010

12002

491.99-5

9-34

ՀԱՄԱՌՕՏ

ՆՈՐ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

ՋՈՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՔՆՆՈՒԱԾ ԵՒ ՍՐԲԱԳՐՈՒԱԾ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

1873

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ՏԵԱՌՆ ՏԵԱՌՆ ԳԷՈՐԳԱՅ

ԱԶԳԱՍԷՐ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԸՆՏԻՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ա. Մ Ե Ն Ա. Յ Ն Հ Ա. Յ Ո Յ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. Տ. Ե Ս Ա Յ Ե Ա Յ

ԱՌԱՔԵԼԱՇԱԻՒՂ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍԻ

Տ. Տ. ՄԿՐՏՁԻ ԵՐԻՄԵԱՆ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

36891-66

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Այս համառօտ Քերականութիւնն առաջին, երկրորդ եւ երրորդ մասերուն մէջ հայերէն լեզուին կարեւոր օկզբունքներն ու կանոնները կը պարունակէ, եւ բաւական է անոնց համար՝ որոնց դիտումը հայերէն հասկնալ, լուծել եւ փոքր 'ի շատէ գրել է: Անձնանուէր կոչուած արդիւնաւոր ընկերութեան միջոցով հայերէն լեզուին ուսումն ընդհանուր տարածուելու վրայ ըլլալով, դիտաւորաբար յիշեալ ընկերութեան ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու համար, առ քերականութեան յօրինմանն ու տպագրութեանն առաւելապէս խնամ տարուեցաւ: Եւ որպէս զի յիշեալ ընկերութեան նպատակին աւելի ազէկ ծառայէ, նոյն գործին մէջ փորձառու եղող անձանց խորհուրդն ու դիտողութիւններն առնուած, եւ անոնց համեմատ յօրինուած է:

Բաց 'ի յիշեալ ընկերութեան աշակերտներէն, աս համառօտ քերականութեան մէջ դպրոցաց Քերականութեան ստորին դասերուն ալ յարմարութիւնը դիտուած է:

Քերականութեանս համառօտութեանը հետ դիւրիմացութիւնը, ամենէն կարեւոր կանոններուն ամբողջութիւնը, զնոյն ալ մեծ չափաւորութիւնը այն յատկութիւններն են որ այսպիսի նախնական դասագրքէ մը կը պահանջուին:

50861-Ա. 4

ՀԱՄԱՌՕՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԵՐԻՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՍՆ Ա.

ՄԱՍՈՒՆ Ք ԲԱՆԻ

1. Քերականութիւնն ուղել իօօել և ուղել զրել
կը սորվեցնէ :

2. Խօսքը բառերէ կը շինուի :

3. Հայերէն լեզուին բառերն ունի կարգ կը
բաժնուին , և Մասունք բանի կը կոչուին , և են՝
Գոյական , Աձական , Գերանան , Նախորդ , կամ Նախա-
դրուիական , Բայ , Մակբայ , Շարկար , և Չայնարկուիական :

Գ Լ ՈՒԽ Ա.

Գ ՈՅ Ա. Կ Ա Ն

4. Գոյականն՝ ան՝ մը և եր մը կը ցուցնէ . զոր
օրինակ , հայր , մայր , հաց , բարձր , հոգի , իմաստութեան :

5. Գոյականը երկու փոփոխութիւն ունի ,
իկն և հորէ :

6. Թեւեւ երկու է , Եղանի և Յոգնակի :

7. Եւրէն գոյականին նշանակած բանին հէկ հար
լլալը կը ցուցնէ . զոր օրինակ , հարդ , բարդ , գեո ,
կը նշանակեն հէկ մարդ , հէկ քաղաք , հէկ գետ :

8. Յոսիւն գոյականին նշանակած բանին հէկ
տեւն լլալը կը ցուցնէ . զոր օրինակ , մարդ ,
քաղաք , գետ . մարդեր , քաղաքներ , գետեր ,
կը նշանակեն . այսինքն՝ հէկ տեւն մարդ , հէկ տեւն
քաղաք , հէկ տեւն գետ :

9. Յոգնակիին վերջաւորութիւնը միշտ եզակիէն տարբեր է :

10. Հուրէ՛ անուռի մը վերջաւորութեանը փոխուելն է :

11. Հայերէնի մէջ Հօլովը վեց է . Ուղական , Սեռական , Տրական , Հայցական , Բացատական , Գործեական :

12. Հայերէնի մէջ ամէն գոյականի վերջը մի է նոյն կերպով չի փոխուիր , այլ աստեղծու կերպով :

13. Այս տասուերկու կերպ փոփոխութեանց Հուրէ՛նէն կ'ըսուի :

14. Տասուերկու Հօլովմունքէն զատ որոնք կանոնաւոր են , քանի մը հատ ալ անկանոն Հօլովմունք կան :

ՏԱՍՈՒԵՐԿՈՒ ԿԱՆՈՆԱԻՈՐ ՀՈՂՈՎՄՈՒՆԿ

Ա. ՀՈՂՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ուղական .	Բան .	Խօս .	սէօզ .
Սեռական .	Բան-ի .	Խօսիւն .	սէօզիւն .
Տրական .	Բան-ի .	Խօսիւն .	սէօզէ .

Հայցական .	Ղ Բան .	Խօսուր .	սէօզիւ .
Բացատական .	՛ի Բան-է .	Խօսուին .	սէօզաին .
Գործեական .	Բան-ի .	Խօսուվ .	սէօզիւն իլէ .

Յոքնակի

Ուղ .	Բան-+	Խօսեբ .	սէօզէբ .
Սեռ .	Բան-ից .	Խօսեբրան .	սէօզէբրին .
Տրա .	Բան-ից .	Խօսեբրան .	սէօզէբէ .
Հայց .	ղ Բան-ո .	Խօսեբբ .	սէօզէբի .
Բաց .	՛ի Բան-ից .	Խօսեբբն .	սէօզէբրաին .
Գործ .	Բան-ի-+	Խօսեբբվ .	սէօզէբ իլէ .

Արքայ , յի , յիւ . Գիծ , գծի , գծիւ .
 Բանտ , տի , տիւ . Հանդէս , դիսի , դիսիւ :

Բ. ՀՈՂՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո .	Քաղաք .	Քաղաք-+ .
Ս .	Քաղաք-ի .	Քաղաք-աց .
Տ .	Քաղաք-ի .	Քաղաք-աց .
Հ .	ղ Քաղաք .	ղ Քաղաք-ո .
Բ .	՛ի Քաղաք-է .	՛ի Քաղաք-աց .
Գ .	Քաղաք-ա- .	Քաղաք-օտ .

Աւաղան , նի , նաւ . Պարտեղ , տիղի , տիղաւ .
 Լեզու , զուի , զուաւ . Որդեակ , դեկի , դեկաւ :

Գ. ՀՈՂՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո .	Զգեստ .	Զգեստ-+ .
Ս .	Զգեստ-ո- .	Զգեստ-ոաց .
Տ .	Զգեստ-ո- .	Զգեստ-ոաց .
Հ .	ղ Զգեստ .	ղ Զգեստ-ո .

Բ.	'ի Զդեստ-է .	'ի Զդեստ-ոց .
Գ.	Զդեստ-ու .	Զդեստ-ոս .
Զարդ , դու , դու .	Ծով , ծովու , ծովու .	
Ջէն , զէնու , զէնու .	Քաղց , ցու , ցու :	

Դ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Գես .	Գեսք .
Ս.	Գես-ոյ .	Գես-ոց .
Տ.	Գես-ոյ .	Գես-ոց .
Հ.	շ Գես .	շ Գես-ս .
Բ.	'ի Գես-ոյ .	'ի Գես-ոց .
Գ.	Գես-ով .	Գես-ով .
Էշ , էշոյ , էշով .	Յոյս , յոսոյ , յոսով .	
Ծեր , բոյ , բով .	Յաւ , լոյ , լով :	

Ե. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ո.	Տրդատ .	Հ.	շՏրդատ .
Ս.	Տրդատ-ոյ .	Բ.	'ի Տրդատ-ոյ .
Տ.	Տրդատ-ոյ .	Գ.	Տրդատ-ու .
Հայկ , կայ , կաւ .	Տիգրան , նայ , նաւ .		

Զ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Ո.	Հոխիսիմէ .	Հ.	շՀոխիսիմէ .
Ս.	Հոխիսիմ-եայ .	Բ.	'ի Հոխիսիմ-եայ .
Տ.	Հոխիսիմ-եայ .	Գ.	Հոխիսիմ-եաւ .
Յայի , յայ , յաւ .	Նունէ , նեայ , նեաւ :		

Է. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Եկեղեցի .	Եկեղեցի-տ .
Ս.	Եկեղեց-ոյ .	Եկեղեց-եայ .
Տ.	Եկեղեց-ոյ , ուջ .	Եկեղեց-եայ .
Հ.	շ Եկեղեցի .	շ Եկեղեցի-ս .
Բ.	* , Եկեղեց-ոյ .	, Եկեղեց-եայ .
Գ.	Եկեղեց-եաւ .	Եկեղեց-եօտ .
Գիւի , նւոյ , նեաւ .	Կզգի , զւոյ , զեաւ .	
Գօսի , տւոյ , տեաւ .	Տեղի , տեղւոյ , տեղեաւ :	

Ը. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Փոքր .	Փոքր-ունտ .
Ս.	Փոքր-ու .	Փոքր-ունց .
Տ.	Փոքր-ու .	Փոքր-ունց .
Հ.	շ ֓ոքր .	շ ֓ոքր-ունս .
Բ.	'ի ֓ոքր-ու-է .	'ի ֓ոքր-ունց .
Գ.	֓ոքր-ու-ժէ , փոքր-ու .	֓ոքր-ու-ժէ .
Բարձր , ձու , ձու .	Մանր , նու , նու .	
Ծանր , նու , նու .	Քաղցր , ցու , ցու :	

Թ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Հիմն .	Հիմ-ունտ .
Ս.	Հիմ-ան .	Հիմ-անց .
Տ.	Հիմ-ան .	Հիմ-անց .

* Չայնաւորով սկսող բառերէն առաջ փոխանակ 'ի ' , նախ-դեր կը դրուի :

Հ.	չ Հիմն .	չ Հիմն-անս .
Բ.	'ի Հիմն-անէ .	'ի Հիմն-անց .
Գ.	Հիմն-ամբ .	Հիմն-ամբք .

Արեգակն , կան , կամբ . Խոստումն , սման , սմամբ .
Գունն , դրան , դրամբ . Շոբթն , շրթան , շրթամբ .

Ժ. ՀՈՒՆՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Գառն .	Գառն-ինք .
Ս.	Գառն-ին .	Գառն-անց .
Տ.	Գառն-ին .	Գառն-անց .
Հ.	չ Գառն .	չ Գառն-ին .
Բ.	'ի Գառն-անէ .	'ի Գառն-անց .
Գ.	Գառն-ամբ .	Գառն-ամբք .

Եղն , եղին , եղամբ . Խաչն , խաչին , խաչամբ .
Լեռան , լերին , լերամբ . Առն , ռին , ռամբ :

ԺԱ. ՀՈՒՆՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Նեղութիւն .	Նեղութիւն-ք .
Ս.	Նեղութիւն-եան .	Նեղութիւն-անց .
Տ.	Նեղութիւն-եան .	Նեղութիւն-անց .
Հ.	չ Նեղութիւն .	չ Նեղութիւն-ք .
Բ.	'ի Նեղութիւն-եան .	'ի Նեղութիւն-անց .
Գ.	Նեղութիւն-ամբ .	Նեղութիւն-ամբք .

Բարութիւն , թեան , թեամբ . Գերութիւն , թեան , թեամբ .
Անկիւն , կեան , կեամբ . Արիւն , եան , եամբ :

ԺԲ. ՀՈՒՆՎՈՒՄ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Ոսկր .	Ոսկր-երք .
Ս.	Ոսկր-եր .	Ոսկր-երաց .
Տ.	Ոսկր-եր .	Ոսկր-երաց ,
Հ.	չ Ոսկր .	չ Ոսկր-երք .
Բ.	յ Ոսկր-երէ .	յ Ոսկր-երաց .
Գ.	Ոսկր-երք .	Ոսկր-երքք .

Գոստր , դատեր , դատերք . Ասող , տեղ , տեղք .
Ուտար , տեր , տերք . Տարր , բեր , բերք :

Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

15. Բաղաձայնով վերջաւորուած անուններու լին վերջի վանկին ՚ի և ու ձայնաւորները , ուղղականէն և հայցականէն զատ , ուրիշ հորջիւներուն մէջ կը կորսուին , զոր օրինակ , Գէծ , զգէծ , գծի , 'ի գծէ , գծիւ . Գէծք , զգէծս , գծից , 'ի գծից , գծիւք . Խանկ , զխանկ , խնկոյ , 'ի խնկոյ , խնկով . Խանկք , զխանկս , խնկոց , 'ի խնկոց , խնկովք :

16. Նոյնպէս բաղաձայնով վերջաւորուած անուններուն վերջի վանկին Եան Եի , Են Եի , Են Եի ուղղականէն և հայցականէն զատ ուրիշ հորջիւներու մէջ կը փոխուին . զոր օրինակ , Ատեան , զատեան , ատենի , յատենէ , ատենիւ . ատենք , զատեանս , ատենից , յատենից , ատենիւք . Մեգ , զմեգ , մեգի , 'ի մեգէ , մեգաւ . մեգք , զմեգս , մեգաց , մեգօք : Գոն , զգոն , գոնոյ , 'ի գոնոյ , գոնով . գոնք , զգոնս , գոնոց , 'ի գոնոց , գոնովք :

17. Կան Գոյականներ որոնց եզակին չի դոր-
ծածուիր, զոր օրինակ, Աղօթք, Դժուրք, Կամք,
Միտք : Ասոնք Անշուտ կը կոչուին :

ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈՒՈՎՄՈՒՆՔ

Ա. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Բ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի	Յոքնակի	Եզակի	Յոքնակի
Ո. Այր .	Արք .	Հայր .	Հարք .
Ս. Առն .	Արանց .	Հօր .	Հարց .
Տ. Առն .	Արանց .	Հօր .	Հարց .
Հ. ՂԱյր .	ՂԱրս .	ՂՀայր .	ՂՀարս .
Բ. յԱռնէ .	յԱրանց .	'ի Հօրէ .	'ի Հարց .
Գ. Արամբ .	Արամբք .	Հարբ .	Հարբք .

Տէր , տեառն , տերամբ . Մայր , մօր , մարբ .
Տեարք, տերանց, տերամբք. Եղբայր , բօր , բարբ :

Գ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Դ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի	Յոքնակի	Եզակի	Յոքնակի
Ո. Քոյր .	Քորք .	Կին .	Կանայք .
Ս. Քեռ .	Քերց .	Կնոջ .	Կանանց .
Տ. Քեռ .	Քերց .	Կնոջ .	Կանանց .
Հ. ՂՔոյր .	ՂՔորս .	ՂԿին .	ՂԿանայս .
Բ. 'ի Քեռէ .	'ի Քերց .	'ի Կնոջէ .	'ի Կանանց .
Գ. Քերբ .	Քերբք .	Կանամբ .	Կանամբք .

Հօրաքոյր , քեռ եւայլն . Առնակին , կնոջ , եւայլն .
Մօրաքոյր , քեռ եւայլն . Տիկին , կնոջ , եւայլն :

Ե. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Զ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի	Յոքնակի	Եզակի	Յոքնակի
Ո. Գիւղ .	Գիւղք .	Օր .	Աւուրք .
Ս. Գեղջ .	Գիւղից .	Աւուր .	Աւուրց .
Տ. Գեղջ .	Գիւղից .	Աւուր .	Աւուրց .
Հ. ՂԳիւղ .	ՂԳիւղս .	ՂՕր .	ՂԱւուրս .
Բ. 'ի Գեղջէ .	'ի Գիւղից .	յՕրէ .	յԱւուրց .
Գ. Գիւղիւ .	Գիւղիւք .	Աւուրբ .	Աւուրբք .

Է. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Ը. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

Եզակի	Յոքնակի	Եզակի	Յոքնակի
Ո. Տիւ .	Տիւք .	Արեւելեայ .	Արեւելեայք .
Ս. Տուրնջեան .		Արեւելւոյ .	Արեւելեայց .
Տ. Տուրնջեան .		Արեւելւոյ .	Արեւելեայց .
Հ. ՂՏիւ .	ՂՏիւս .	ՂԱրեւելեայ .	ՂԱրեւելեայս .
Բ. 'ի Տուրնջեանէ .		յԱրեւելւոյ .	յԱրեւելեայց .
	'ի տուէ .		
Գ. Տուրնջեամբ		Արեւելեաւ .	Արեւելեօք :

ԳՂՈՒԽԲ

Ա Մ Ա Կ Ա Ն

18. Անշուտ կ'ըսուին այն տեսակ բառեր՝ որոնք
գոյականին որդեգրութեանը, այսինքն ինոր ըսուե , և
կամ անշուտութեանը, այսինքն՝ թիւը, անի հոգ ըսուե ,
կը ցուցնեն : Չոր օրինակ , կորիչ հանդերձ , եւ
հոգ հանդերձ : Կորիչ հանդերձին որախտութիւ-
նը , երկու քանակութիւնը կը ցուցնեն , ուստի
և ածական են :

19. Գոյականն ու ածականը իրարմէ որոշելու դիւրին կերպն է՝ բառին քով Բան (չէյ) բառը դնել. եթէ կը յարմարի՝ այն բառն ածական է, եթէ չի յարմարիր՝ բառը գոյական է. զոր օրինակ, չըտուիր՝ մարդ Բան, քաղաք Բան, տուն Բան. ապա՝ մարդ, աստ, աստի, գոյական են. բայց կըտուի, բարի Բան, չար Բան, մեծ Բան. ապա՝ Բարի, չար, մեծ, ածական են :

20. Ածականները սովորաբար գոյականէն ետքը կը դրուին, և անոր հետ մէկտեղ կը հորովին, զոր օրինակ, այս իմաստուն. իմաստուն մարդ :

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այր իմաստուն.	Արք իմաստունք.
Ս.	Առն իմաստնոյ.	Արանց իմաստնոց.
Տ.	Առն իմաստնոյ.	Արանց իմաստնոց.
Հ.	չԱյր իմաստուն.	չԱրս իմաստունս.
Բ.	յԱռնէ իմաստնոյ.	յԱրանց իմաստնոց.
Գ.	Արամբ իմաստնով.	Արամբք իմաստնովք.

21. Բայց հարկ կ'ըլլայ շատ անգամ ածականը գոյականէն առաջ դնել, անտուէն ածականն անփոփոխ կը մնայ, զոր օրինակ :

Հասարակ բարեկամ.	Հասարակ բարեկամք.
'ի Հասարակ բարեկամէ.	Հասարակ բարեկամօք.
Հասարակ բարեկամի.	Հասարակ բարեկամաց.
Հասարակ բարեկամաւ.	

22. Մեզմոյ ածականները միայն գոյականէն առաջ ալ դրուելու ըլլան, անոր հետ մէկտեղ կը

հորովին. զոր օրինակ. Մեծ տուն, մեծ տան, մեծ տամբ. Նոր օրէնք, նորոյ օրինաց. Քաջ այր, քաջ առն, քաջ արանց. Սուրբ քաղաք, սուրբ քաղաքի. եւ այլն :

23. Գոյականին քանակութիւնը յուցնող ածականներուն թուական կ'ըտուի :

24. Թուականները երեք տեսակ են. Բացարկ, Գոտական և Անշեւական :

25. Ա. Բացարձակները գոյականին թիւը կամ քանի հատ ըլլալը կը յուցնեն, և հետեւեալներն են :

Ո.	Մի.	Հ.	չՄի.
Ս.	Միոյ կամ միով.	Բ.	'ի Միովէ.
Տ.	Միում.	Գ.	Միով.

Մէ յոքնակի չի կրնար ունենալ :
Երկու, երեք, չորս եզակի չունին :

Ո.	Երկու,	Երեք,	Չորս,
Ս.	Երկուց,	Երեց,	Չորից,
Տ.	Երկուց,	Երեց,	Չորից,
Հ.	չԵրկուս,	չԵրիս,	չՉորս,
Բ.	յԵրկուց,	յԵրեց,	'ի Չորից,
Գ.	Երկուք.	Երեքք,	Չորիքք.

Հինգէն ետքը բոլոր թուականը թէ՛ եզակի և թէ՛ յոքնակի ունին :

Եզակի

Ո.	Հինգ,	Վեց,	Եօթն,	Ութ,	Ինն,	Տասն.
Ս.	Հնգի,	Վեցի,	Եօթան,	Ութի,	Ըննի,	Տասին.
Տ.	Հնգի,	Վեցի,	Եօթան,	Ութի,	Ըննի,	Տասին.

- Հ. շէինգ, շէնց, շեթն, շութ, շինն, շասն.
- Բ. 'էնգէ, 'էվեցէ, յեթանէ, յութէ, յննէ, 'էսանէ.
- Գ. Հնգիւ, Վեցիւ, եթամբ, Ութիւ, Ըննիւ, Տասամբ

Յոքնակի

- Ո. Հնգք, Վեցք, եթանք, Ութք, Իսունք, Տասունք.
- Ս. Հնգից, Վեցից, եթանց, Ութից, Ըննից, Տասանց.
- Տ. Հնգից, Վեցից, եթանց, Ութից, Ըննից, Տասանց.
- Հ. շէինգս, շէնցս, շեթունս, շութս, շինունս, շասունս.
- Բ. 'էնգից, 'էվեցից, յեթանց, յութից, յինունց, 'էսասանց.
- Գ. Հնգօք, Վեցիւք, եթամբք, Ութիւք, Ըննիւք, Տասամբք.

Եզակի

Յոքնակի

- Ո. Մետասան, Մետասանք,
- Ս. Մետասանի, Մետասանից,
- Տ. Մետասանի, Մետասանից,
- Հ. շՄետասան, շՄետասանս,
- Բ. 'էՄետասանէ, 'էՄետասանից,
- Գ. Մետասանիւ, Մետասանիւք:

Մերասանէ պէս կհոլովին՝ երկորասան, երեքորասան, շրեքորասան, հնգերասան, վեչորասան :

Եօնեորասան կը հոլովի այսպէս :

Եզակի

Յոքնակի

- Ո. եթնեւտասն, եթնեւտասանք,
- Ս. եթնեւտասին, եթնեւտասանց,
- Տ. եթնեւտասին, եթնեւտասանց,
- Հ. շեթնեւտասն, շեթնեւտասանս,
- Բ. յեթնեւտասնէ, յեթնեւտասանց,
- Գ. եթնեւտասամբ, եթնեւտասամբք:

Ատոր պէս կը հոլովին երեքորասան և ինեքորասան : Գորանէն մինչեւ ինասան հետեւեալ կերպով կը հոլովին :

Եզակի

Յոքնակի

- Ո. Քսան, Քսանք,
- Ս. Քսանի, Քսանից,
- Տ. Քսանի, Քսանից,
- Հ. շՔսան, շՔսանս,
- Բ. 'էՔսանէ, 'էՔսանից,
- Գ. Քսանիւ, Քսանիւք:

Հորեք հետեւեալ կերպով կը հոլովի :

Եզակի

Յոքնակի

- Ո. Հարիւր, Հարիւրք,
- Ս. Հարիւրոյ, Հարիւրոց,
- Տ. Հարիւրոյ, Հարիւրոց,
- Հ. շՀարիւր, շՀարիւրս,
- Բ. 'էՀարիւրոյ, 'էՀարիւրոց,
- Գ. Հարիւրով, Հարիւրովք:

Այսպէս կը հոլովին Բերեքոր, երեքարեք, շրեք-

հարիւր , հինգհարիւր , վեցհարիւր , եօնհարիւր , ունհարիւր ,
իննհարիւր :

Հաւասար կը հօլովի հետեւեալ կերպով :

	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Հազար ,	Հազարք ,
Ս.	Հազարի ,	Հազարաց ,
Տ.	Հազարի ,	Հազարաց ,
Հ.	չՀազար ,	չՀազարս ,
Բ.	'ի Հազարէ ,	'ի Հազարաց ,
Գ.	Հազարաւ ,	Հազարօք :

Բիւր կը հօլովի այսպէս :

	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Բիւր ,	Բիւրք ,
Ս.	Բիւրու ,	Բիւրուց ,
Տ.	Բիւրու ,	Բիւրուց ,
Հ.	չԲիւր ,	չԲիւրս ,
Բ.	'ի Բիւրէ ,	'ի Բիւրուց ,
Գ.	Բիւրու ,	Բիւրուք .

26. Բ. Դասական թուականները գոյականին կ'ըզէ կամ շատերուն մէջ աներորդ ըլլալը կը ցուցնեն :

27. Բաց 'ի Ֆէն , ուրիշ ամէն բացարձակ թըւականի վերջը որոք կամ երոր մասնիկն աւելցնելով կը շինուին Դասականները , զորօրինակ՝

Երկու ,	Երկրորդ ,
Երեք ,	Երրորդ ,
Չորք ,	չորրորդ ,
Հինգ ,	հինգերորդ եւ այլն :

Եւ կը հօլովին այսպէս :

	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Երկրորդ ,	Երկրորդք ,
Ս.	Երկրորդի ,	Երկրորդաց ,
Տ.	Երկրորդի , կամ Երկրորդում ,	Երկրորդաց ,
Հ.	չԵրկրորդ ,	չԵրկրորդս ,
Բ.	չ Երկրորդէ ,	չ Երկրորդաց ,
Գ.	Երկրորդաւ ,	Երկրորդօք :

Այսպէս կը հօլովին միւս դասականները :

Փոխանակ Ֆերորք ըսելու կ'ըսուի արաջերորք կամ արաջն :

Արաջն բառը կը հօլովի այսպէս :

	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Առաջին ,	Առաջինք ,
Ս.	Առաջնոյ ,	Առաջնոց ,
Տ.	Առաջնում ,	Առաջնոց ,
Հ.	չԱռաջին ,	չԱռաջինս .
Բ.	չ Առաջնմէ ,	չ Առաջնոց ,
Գ.	Առաջնով .	Առաջնովք :

Այսպէս կը հօլովի նաև Վերջն :

28. Գ. Անձներական թուականները՝ բացարձակներուն վրայ եւին կամ եւեմ մասնիկն աւելցնելով կը շինուին , և իրենց ցցուցած թուոյն անուն ալ կը նշանակեն , զոր օրինակ , երկրորդ՝ երկուքն ալ ըսել է . երեքն՝ երեքն ալ , չորսն՝ չորսն ալ , արանեւն՝ տասն ալ , եւ այլն :

29. Անձներական Թուականները միայն յոքնակի են , և հետեւեալ կերպով կը հորովին :

Եզակի	Յորևակի
Ո. Երկօքին, երկօքեան .	Երեքին , երեքեան .
Ս. Երկօցունց .	Երեցունց .
Տ. Երկօցունց .	Երեցունց .
Հ. շերկոսին, շերկոսեան .	շերսին , շերսեան .
Բ. , Երկօցունց .	յերեցունց .
Գ. Երկօքումբ .	երեքումբ :

30. Առեւեին , առեւեան կը նշանակէ «ձն» աւ , և գոյականաբար միայն կը գործածուի :

ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆՆԸ

ԳՈՅԱԿԱՆԱՅ ՀՆՏ

31. Թուական անականներն ալ սովորաբար գոյականէն ետքը դրուելով մէկտեղ կը հորովին :

32. Մէ՛ եզակի գոյական կ'ուզէ . մնացած Թըւականները սովորաբար յոքնակի գոյականի կ'ուզեն , զոր օրինակ :

Եզակի	Յորևակի
Ո. Այր մի ,	Արք երկու .
Ս. Առն միօջ .	Արանց երկուց .
Տ. Առն միում .	Արանց երկուց .
Հ. շԱյր մի .	շԱրս երկուս .
Բ. , Առնէ միօջէ .	յ Արանց երկուց .
Գ. Արամբ միով .	Արամբք երկուք .

Յորևակի

Յորևակի

Ո.	Արք վեց .	Արք քսան .
Ս.	Արանց վեցից .	Արանց քսանից .
Տ.	Արանց վեցից .	Արանց քսանից .
Հ.	շԱրս վեց .	շԱրս քսան .
Բ.	յ Արանց վեցից .	յԱրանց քսանից .
Գ.	Արամբք վեցիւք .	Արամբք քսանիւք :

33. Թուականները , եթէ գոյականէն առաջ դրուին , կրնան մէկտեղ հորովիլ և չհորովիլ . զոր օրինակ , հորովելով՝ Երկու արք . երկու արանց , շրէյ զինուորաց . եօթանց սարկաւազաց . երկուսնուց առաքելոց : Չհորովելով՝ հինգ հացիւ , ասն արանց , երկուսնու առաքելոց , ևն :

34. Մէ՛ առաջ ալ կը դրուի , կը հորովի . Մէ այր , փոյ առն , փով արամբ :

35. Գասականներն ալ գոյականէն ետքը , երբեմն ալ առաջ դրուելով , միշտ եզակի գոյական կ'ուզեն , ու մէկտեղ կը հորովին , զոր օրինակ , Օր երկուրտ , առուր երկուրտ , յօրէ երկուրտ . կամ Երկուրտու առուր , ՚ի հինգերորտու ամսեան , ևլն :

36. Անձներականները գոյականէն ետքը , երբեմն ալ առաջ դրուելով , միշտ յոքնակի գոյական կ'ուզեն , ու մէկտեղ կը հորովին . զոր օրինակ . Որդիք երկուսն , որդւոց երկուսն , որդւովք երկուսն . կամ , Երկուսն որդիք , երկուսնուց որդւոց , երկուսնուց որդւովք :

37. Տեսակ մը անականներ ալ կան որ անորշ կամ փնակ կը կոչուին , և հետեւեալներն են .

Ա. Բենայն , այլ , իւրաւանդիւր , Բեն , Բեն , Բեն , Բեն , Բեն :

Ա. Բենայն գրեթէ միշտ եզակի կը գործածուի , և կը հորովի առաջին հորովման պէս (բան , բանի , բանիւ) այսպէս .

Ա. մենայն , նի , նէ , նիւ .

Ա. յլ կը հորովի այսպէս .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այլ ,	Այլք ,
Ս.	Այլոյ ,	Այլոց ,
Տ.	Այլոյ կամ այլում ,	Այլոց ,
Հ.	ԴԱյլ ,	ԴԱյլս ,
Բ.	յԱյլմէ ,	յԱյլոց ,
Գ.	Այլով ,	Այլովք :

Ա. յսպէս կը հորովին իւրաւանդիւր , Բեն = Ո. Բեն Բեն , կը հորովի այսպէս .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Ոմն , ոք ,	Ոմանք ,
Ս.	Ուրումն , ուրումք ,	Ոմանց ,
Տ.	Ումնն , ումնք ,	Ոմանց ,
Հ.	ԴՈմն , Դոք ,	ԴՈմանս ,
Բ.	յՈւմննէ , յումնքէ ,	յՈմանց ,
Գ.	Ոմամբ ,	Ոմամբք :

Ի. Բեն , Բեն , կը հորովին այսպէս՝ եզակին և յոքնակին միակերպ .

Ո.	Իմն , ինչ ,	Հ.	Դիմն , Դինչ ,
Ս.	Իրէք ,	Բ.	յիմնքէ ,
Տ.	Իմիք ,	Գ.	Իւէք :

Ն. Բեն կը հորովի այսպէս :

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Նոյն ,	Նոքին ,
Ս.	Նորին ,	Նոցին կամ նոցունց ,
Տ.	Նմին ,	Նոցին » »
Հ.	Նոյն ,	ԴՆոսին ,
Բ.	ԻՆմին ,	ԻՆոցունց ,
Գ.	Նովին կամ նովիմբ ,	Նոքիմբ կամ նոքումբք :

Ս. Բեն , Բեն ալ այսպէս կը հորովին :

Ո. Բեն կամ Բեն հարցական բառն այսպէս կը հորովի :

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Ո՞վ , ո՞ ,	Ո՞ք ,
Ս.	Ո՞ր ,	Ո՞ց ,
Տ.	Ում ,	Ո՞ց ,
Հ.	ԴՈ՞վ , Դո՞ ,	ԴՈ՞վ կամ ԴՈ՞ ,
Բ.	յՈւմէ ,	յՈ՞ց ,
Գ.	Որով ,	Որովք :

Ո. Բեն կը հորովի .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Ո՞ր ,	Որք ,
Ս.	Որոյ ,	Որոց ,
Տ.	Որում ,	Որոց ,
Հ.	ԴՈ՞ր ,	ԴՈրս ,
Բ.	յՈրմէ ,	յՈրոց ,
Գ.	Որով ,	Որովք :

Զ. Բեն կը հորովի այսպէս .

Ո.	Չի՛նչ ,	Հ.	չի՛նչ ,
Ս.	է՞ ,	Բ.	առ յի՛մէ ,
Տ.	ի՛մ ,	Գ.	ի՞ :

38. Ասո՛նք ալ , իբր ածական , շատ անգամ գոյականներու հետ , առաջ կամ վերջը գրուելով կը հորովին , զոր օրինակ .

Այր այլ առն այլոյ , առն այլո՛ւ , եւ այլն .

Այր ո՞ն , առն ուրո՞ն , առն ումո՞ն , յառնէ ումո՞ն . արամբ ո՞մա՞ք . կամ , Այր ո՛ր , առն ուրո՛ւր , առն ումե՛ր , յառնէ ումե՛ր . Արք ո՞մո՛ր , արանց ո՞մոնց , արամբք ո՞մա՞ք , զարս ո՞մանս .

Գործ ի՛նչ , գործոյ իբե՛ր . գործոյ իմե՛ր , ՚ի գործոյ իմե՛ր , գործով իմե՛ր .

Նոյն բան , նորէն բանի , նմին բանի , ՚ի նմին բանէ . նովին բանիւ . Նոյն բանք , նոյն բանից , նովին բանիւք .

Որ տուն , որոյ տան , որո՞ւ տան , յորմե՛ տանէ , որով տամք . Որ տունք , որոյ տանց , որով տամք :

Ո՛վ կամ ո՞ գոյականաբար կը վարուի . մինակ ո՛ր բառին հետ իբր ածական կը հորովի այսպէս .

Ո՛վ կամ ո՞ ո՛ր , ո՞ր ուրուք , ո՞ւմ ումք , յո՞մա՞ ումք :

Չի՛նչ ալ մինակ ի՛նչ բառին հետ իբր ածական կը գործածուի այսպէս .

Չի՛նչ ինչ , է՛ր երիք , ի՞մ իմիք , ի՞նչ իւիք :

39. Մե՛տոնց , երեւոյց բառերը գոյականաբար կը գործածուին , ուղղական չունին , և հետեւեալ կերպով կը հորովին .

	Յորևակի	Յորևակի
Ո.	Չու՛նի .	Չու՛նի .
Ս.	Միմեանց .	Իրերաց .
Տ.	Միմեանց .	Իրերաց .
Հ.	չՄիմեանս .	չԻրերաց .
Բ.	ի՛ Միմեանց .	յ Իրերաց .
Գ.	Միմեամբք .	Իրերօք :

40. Ածականներն առանց գոյականի ալ գործածուելով , գոյականի պաշտօն կը վարեն . և անտե՛ն ածականը գոյականաբար առնուած կ'ըսուի . զոր օրինակ . Անդա՞ն անգոսնէ զխրատ հօր . Անըգգամը հօրը խրատը կ'անգոսնէ . Սրբա՞ր ժառանգեցեն զերկիր . Արդարները երկիրը պիտի ստանան . Հոս Անդա՞մ , սրբա՞ր , անդգամ մարդ , արդար մարդիկ ըսել է :

Գ Լ Ո Ի Ն Գ .
Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

41. Գերանուն կ'ըսուին ան բառերը որոնք խօսքին մէջ առաջուց յիշուած բառի մը տեղ կը գրուին , նոյն բառը չկրկնելու համար . զոր օրինակ . Ասորո՞ւ արդար է . անկա յանցաւորները կը պատժէ . Տեսայ ան մարտը՝ որ քեզի հետ էր : Աս խօսքերուն մէջ՝ անկա , որ , գերանուն են . քանզի առջինը (անկա) Ասորո՞ւ բառին տեղ գրուած է . իսկ երկրորդը (որ) մարտ բառին տեղ :

42. Գերանունները ուրիշ ալ կը յօսեն . և

դէմքը երեք է . առաջին , երկրորդ , երրորդ = Առաջին դէմքն է խօսողը . երկրորդն է ան՝ առ որ կը խօսուի . երրորդն է ան՝ որոյ վրայով կը խօսուի :

43. Գերանունները չորս տեսակ են . Էսին կամ անյնական , Գոյական , Սրոյական կամ յորոյսցանքիչ և Յարաբերական :

44. Ա. Էական գերանուններն են . Ես , Դու : Մա , Դա , Նա , Ինքն , Իր :

45. Ես՝ առաջին դէմքի գերանուն է . Դու՝ երկրորդ դէմքի , ա , դա , նա , ինքն , իր՝ երրորդ դէմքի :

46. Էական գերանունները հետեւեալ կերպով կը հօլովին :

Ա. ԴԵՄՔ		Բ. ԴԵՄՔ		Գ. ԴԵՄՔ	
Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.	Եզ.	Յոք.
Ո. Ես .	Մեք .	Դու .	Դուք .	Նա .	Նոքա .
Ս. Իմ .	Մեր .	Քո .	Ձեր .	Նորա .	Նոցա .
Տ. Ինձ .	Մեզ .	Քեզ .	Ձեզ .	Նմա .	Նոցա .
Հ. շին .	շեք .	շքեզ .	շձեզ .	շնա .	շնոցա .
Բ. յինէն .	էմէնջ .	իքէն .	իձէնջ .	ինմանէ .	ինոցանէ .
Գ. Ինեւ .	Մեօք .	Քեւ .	Ձեօք .	Նովաւ .	Նոքօք .

Եզակի

- Ո. Ինքն .
- Ս. Ինքեան .
- Տ. Ինքեան .
- Հ. շինքն .
- Բ. յինքեանէ .
- Գ. Ինքեամբ .

Յոքնակի

- Ինքեանք .
- Ինքեանց .
- Ինքեանց .
- շինքեանս .
- յինքեանց .
- Ինքեամբք .

Եզակի

- Ո.
- Ս.
- Տ.
- Հ.
- Բ.
- Գ.

- Ձանէ .
- Իւր , իւրեան .
- Իւր , իւրեան .
- Ձանէ .
- յիւրմէ .
- Իւրեւ , իւրեաւ , իւրեամբ ,

Յոքնակի

- Իւրեանք .
- Իւրեանց .
- Իւրեանց .
- յիւրեանս .
- յիւրեանց .
- Իւրեամբք .

Սա , դա գերանունները նա ին պէս կը հօլովին :

47. Բ. Յուցական գերանունն է՝ Այս , այդ , այն որոնք հետեւեալ կերպով կը հօլովին :

Եզակի

- Ո.
- Ս.
- Տ.
- Հ.
- Բ.
- Գ.

- Այս .
- Այսր , այսորիկ .
- Այսմ , այսմիկ .
- շԱյս .
- յԱյսմ , յայսմանէ .
- Այսու , այսուիկ .

Յոքնակի

- Այս , այսքիկ .
- Այսց , այսոցիկ .
- Այսց , այսոցիկ .
- շԱյս , շայսուիկ .
- յԱյսց , յայսցանէ .
- Այսու , այսուիկք :

Եզակի

- Ո.
- Ս.
- Տ.
- Հ.
- Բ.
- Գ.

- Այն .
- Այնր , այնորիկ .
- Այնմ , այնմիկ .
- շԱյն .
- յԱյնմ , յայնմանէ .
- Այնու , այնուիկ .

Յոքնակի

- Այնք , այնքիկ .
- Այնց , այնոցիկ .
- Այնց , այնոցիկ .
- շԱյնս , շայնուիկ .
- յԱյնց , յայնցանէ .
- Այնու , այնուիկք :

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այդ .	Այդք , այդոքիկ .
Ս.	Այդր , այդորիկ .	Այդց , այդոցիկ .
Տ.	Այդմ , այդմիկ .	Այդց , այդոցիկ .
Հ.	չԱյդ .	չԱյդ , շայդոսիկ .
Բ.	յԱյդմ , յայդմանէ .	յԱյդց , յայդցանէ .
Գ.	Այդու , այդուիկ ,	Այդու , այդոքիւք .

48. Յուցականներն , իբրեւ ածական , գոյականներու հետ մէկտեղ հարմարութիւնով կը դործածուին , և թէ առաջ թէ ետքը կրնան դրուիլ : Եթէ առաջ դրուին՝ կարճ հորիմները կը դործածուին , եթէ ետքը դրուին՝ երկայնները , և անատեն գոյականին վրայ « , ր , ն » դիրերը կ'աւելնան . զոր օրինակ :

ԱՌԱՋ ԴՐՈՒԱԾ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այս տուն .	Այս տունք .
Ս.	Այսր տան .	Այսց տանց .
Տ.	Այսմ տան .	Այսց տանց .
Հ.	չԱյս տուն .	չԱյս տունս .
Բ.	յԱյսմ տանէ .	յԱյսց տանց .
Գ.	Այսու տամբ .	Այսու տամբք .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այն տուն .	Այն տունք .
Ս.	Այնր տան ,	Այնց տանց .
Տ.	Այնմ տան .	Այնց տանց .
Հ.	չԱյն տուն .	չԱյն տունս .
Բ.	յԱյնմ տանէ .	յԱյնց տանց .
Գ.	Այնու տամբ .	Այնու տամբք .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Այդ տուն .	Այդ տունք .
Ս.	Այդր տան .	Այդց տանց .
Տ.	Այդմ տան .	Այդց տանց .
Հ.	չԱյդ տուն .	չԱյդ տունս .
Բ.	յԱյդմ տանէ .	յԱյդց տանց .
Գ.	Այդու տամբ .	Այդու տամբք .

ՎԵՐՋԸ ԴՐՈՒԱԾ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Տունս այս .	Տունքս այսոքիկ .
Ս.	Տանս այսորիկ .	Տանցս այսոցիկ .
Տ.	Տանս այսմիկ .	Տանցս այսոցիկ .
Հ.	չՏունս շայս .	չՏունս շայսոսիկ .
Բ.	'իՏանէս յայսմանէ .	'իՏանցս յայսցանէ .
Գ.	Տամբս այսուիկ .	Տամբքս այսոքիւք .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Տունն այն .	Տունքն այնոքիկ .
Ս.	Տանն այնորիկ .	Տանցն այնոցիկ .
Տ.	Տանն այնմիկ .	Տանցն այնոցիկ .
Հ.	չՏունն զայն .	չՏունսն շայնոսիկ .
Բ.	'իՏանէն յայնմանէ .	'իՏանցն յայնցանէ .
Գ.	Տամբն այնուիկ .	Տամբքն այնոքիւք .

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Տունդ այդ .	Տունքդ այդոքիկ .
Ս.	Տանդ այդորիկ .	Տանցդ այդոցիկ .
Տ.	Տանդ այդմիկ .	Տանցդ այդոցիկ .
Հ.	չՏունդ շայդ .	չՏունսդ շայդոսիկ .

- Բ. 'Ն Տանէդ յայդմանէ . 'Ն Տանցդ յայդցանէ .
- Գ. Տամբդ այդուիկ . Տամբքդ այդոքիւք :

49. « , ր , ն դիրերն՝ այս , այր , այն դերանունն ներուն կրճատեալն են , և Դիմարայ կը կոչուին , կամ անոնց զօրութիւնն ունին :

50. Գ. Սոսնքն կամ յարկայն կոչուած դերանուններն են՝ իմ , Գո , Վեր , Յեր , Իւր :

Ասոնք հետեւեալ կերպով կը հոլովին :

Եզակի

Ո.	Իմ .	Քո .	Մեր .	Ձեր .	Իւր .
Ս.	Իմոյ .	Քոյ .	Մերոյ .	Ձերոյ .	Իւրոյ .
Տ.	Իմում .	Քում .	Մերում .	Ձերում .	Իւրում .
Հ.	չիմ .	չքո ,	չՄեր .	չՁեր .	չիւր .
Բ.	յիմմէ .	'Ն քումմէ .	'Ն Մերմէ .	'Ն Ձերմէ .	յիւրմէ .
Գ.	իմով .	քով .	Մերով .	Ձերով .	Իւրով .

Յոքնակի

Ո.	Իմք .	Քոք .	Մերք .	Ձերք .	Իւրք .
Ս.	Իմոց .	Քոց .	Մերոց .	Ձերոց .	Իւրոց .
Տ.	Իմոց .	Քոց .	Մերոց .	Ձերոց .	Իւրոց .
Հ.	չիմս .	չքոս .	չՄերս .	չՁերս .	չիւրս .
Բ.	յիմոց .	'Ն քոց .	'Ն Մերոց .	'Ն Ձերոց .	յիւրոց .
Գ.	իմովք .	քովք .	Մերովք .	Ձերովք .	Իւրովք .

51. Ստացականները յատկացուցչի զօրութիւնն ունին , և իբր ածական , գոյականներէն առաջ կամ ետքը դրուելով , մէկտեղ կը հոլովին , այսպէս .

ԱՌԱՋ ԴՐՈՒԱԾ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Իմ տուն .	Իմ տունք .
Ս.	Իմոյ տան .	Իմոց տանց .
Տ.	Իմում տան .	Իմոց տանց .
Հ.	չիմ տուն .	չիմ տունս .
Բ.	յիմմէ տանէ .	յիմոց տանց .
Գ.	իմով տամք .	իմովք տամք :

ԵՏԳԸ ԴՐՈՒԱԾ

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Տուն իմ .	Տունք իմ .
Ս.	Տան իմոյ .	Տանց իմոց .
Տ.	Տան իմում .	Տանց իմոց .
Հ.	չՏուն իմ .	չՏունս իմ .
Բ.	'Ն Տանէ իմմէ .	'Ն Տանց իմոց .
Գ.	Տամք իմով .	Տամքք իմովք :

Ա. յայէս կ'ըլլան միւս ստացականներն ալ .

52. Գ. Յարաբերական դերանունն է « ր կամ » , և հետեւեալ կերպով կը հոլովի :

Եզակի

Յոքնակի

Ո.	Որ , ո .	Որք , ոք .
Ս.	Որոյ , ոյր .	Որոց , ոյց .
Տ.	Որում , ում .	Որոց , ոյց .
Հ.	չՈր , չո .	չՈր , չորս , չոյս .
Բ.	յՈրմէ , յումմէ .	յՈրոց , յոյց .
Գ.	Որով .	Որովք .

Գ Լ Ո Ի Խ Գ .

Ն Ա Խ Գ Ի Ի Բ Կ Ա Մ Ն Ա Խ Ա Գ Ի Ռ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

53. Ն-ի-ր-ի-ր կամ ն-ի-ր-ի-ր-ի-ն-ն կ'ըսուին այն՝ բա-
ռերը որոնք, հուլիսի բառով մը, գործողու-
թեան մը պարագաները, զոր օրինակ՝ տեղը,
ժամանակը, կերպը, պատճառը, կը ցուցնեն:

54. Նախադրութիւնները մինակ չեն գոր-
ծածուիր, այլ իրենցմէ ետքը բառ մը կ'ուզեն,
ապա թէ ոչ իմաստ մը չեն տար. զոր օրինակ,
վասն, հաւնար. նախադրութիւն է. և առանձին
իմաստ մը չի տար. բայց երբ կ'ըսեմ, վասն Ա-
րարչոյ, Աստուծոյ համար. վասն իւրոյ, սիրոյ
համար, իմաստ մը կ'իմանամ:

55. Նախադրութեան ուղած բառը նախա-
դրութեան ինքեւ կը կոչուի, ուստի վերի օրի-
նակներուն մէջ, Արարչոյ, իւրոյ, բառերը վասն
նախադրութեան խնդիր են:

56. Գլխաւոր նախադրութիւնները հետեւ-
եալներն են:

ի, յ, ց, զ, առ, ընդ, ըստ.

Գարձեալ,

Առաջի . առջեւ .

Զկնի } երբեքն .
Զհետ }

Այս տղան իր սենեկին մէջ, մնչեւ իւր գիշեր, կը նստի
իւր վարժապետին հրամանին համեմար դասը պարտաւորե-
լու համար:

Այս խօսքին մէջ՝ մէջ, մնչեւ, համեմար, համար
նախադրութիւն են, և նստելու գործողութեան
րեւը, ժամանակը, կերպը և պարճառը կը ցուցնեն:

Ի վերայ . իրան .

Ի ներքոյ . դուրս .

Ի մէջ } մէջքեր .

Ի միջի }

Արտաքոյ . դուրս .

Յանդիման . դիմաց .

Ի վեր, 'ի վերոյ քան զ. (բանէ մը) վեր .

Փոխանակ . րեւը .

Յետոյ . ետք . ետեւ .

Յետ . ետք .

Յառաջ քան զ } (բանէ մը) առջ .

Նախ քան զ }

Ի ձեռն . յետագայ .

Գաղտ . գաղտնի .

Հակառակ } դէմ .

Ընդդէմ }

Հանդերձ . միտք .

Շուրջ զ . շուրջակայք .

Մինչեւ 'ի } մնչեւ, ինչուան .

Մինչեւ ց }

Վասն }

Յաղագս } համար .

Սակս }

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե

Բ Ա Յ

57. Բայ կ'ըսուին այն բառերը որոնք ընել, ևս և և ևս-ել կը ցուցնեն . զոր օրինակ Սերե՛, կը սիրեմ . Շըլե՛, կը պաքտիմ՝ բան մը ընել կը ցուցնեն . Ե՛, եմ . Հի-անդանո՛ս՝ կը հիւընդանամ, բան մը բլլալ կը ցուցնեն . Սերե՛, կը սիրուիմ՝ ևս-ել կը ցուցնէ , ուստի քոյ են :

58. Բայերը երեք տեսակ են . Էական բայ , Ներգործական բայ , և Զեղո՛ բայ :

59. Էական բայն է Ե՛ :

60. Ներգործական բայերը շատ են , և ամէն ներգործական բայ կրաւորական կրնայ ունենալ :

Ներգործականը գործողութիւնն ընել կը ցուցնէ . կրաւորականը գործողութիւնը երէ (բլլու-իլ) կը ցուցնէ . զոր օրինակ , Սերե՛, կը սիրեմ՝ ներգործական է . Սերե՛, կը սիրուիմ՝ կրաւորական է :

61. Զեղո՛ բայերէն ոմանք ընել կը ցուցնեն . Ինչպէս՝ Շըլե՛, Կրանէ՛, երևո՛ս . ոմանք ալ ևս-ել կը ցուցնեն , զոր օրինակ , Հի-անդանո՛ս, Ժ-անդե՛, սե-անո՛ս : Բայց չեղորք բայերը կրաւորական չեն կրնար ունենալ :

62. Բայերն ունին թիւ- , Դեմո՛ , Ժամանակ և Եղանակ :

63. Թիւ-ը՝ եղակին և յորնակին է . զոր օրինակ , Սերե՛, սերես , սերէ , կը սիրեմ , կը սիրես , կը սիրէ՝ եղակի են . Սերե՛մ , սերե՛մ , սերե՛ն , կը սիրեմք , կը սիրէք , կը սիրեն՝ յորնակի են :

64. Դեմո՛ երեք է , սաղին , երկրորդ , երրորդ , զոր օրինակ , սերե՛մ , կը սիրեմ՝ առաջին դէմք է . սերես , կը սիրես՝ երկրորդ դէմք է . սերեն , կը սիրեն՝ երրորդ դէմք է : Այսպէս ալ յորնակիին մէջ :

65. Ժամանակ բուն երեք է . Ներկայ , Անցեալ , Ապագայ : Ներկան՝ հիմակուանը կը ցուցնէ , զոր օրինակ , սերե՛մ , կը սիրեմ՝ ներկայ է . Անցեալ՝ անցածը կը ցուցնէ . զոր օրինակ , սերեցի , սիրեցի՝ անցեալ է : Ապագան՝ դալկիքը կը ցուցնէ . զոր օրինակ , սերեսցես , սիրես սիրեմ՝ ապագայի է :

66. Անցեալը երկու է . Անկարար անցեալ որ է սերեի , կը սիրէի . և Կարարեալ անցեալ որ է սերեսցի , սիրեսցի :

67. Եղանակ՝ չորս է . Սահմանական , Հրամայական , Սորորատական և Դերբայ :

68. Սահմանականը , հրամայականը և սորորատականը դէմք ունին , և դեմաւոր բայ կը կոչուին . Իսկ Դերբայը դէմք չունի , ուստի և անդէ՛ բայ կը կոչուի :

69. Դերբայը երեք է . Անորոշ դերբայ , Անցեալ դերբայ և Ապագայ դերբայ . զոր օրինակ , Սերե՛ն անորոշ դերբայ է . Սերեալ՝ անցեալ դերբայ . Սերեսցես , սերեսցի՝ ապագայի դերբայ :

70. Բայի մը ինչ թիւ , ինչ դեմո՛ , ինչ ժամանակ և ինչ եղանակ բլլալը՝ բային վերջաւորութեանը փոխուելէն կը ճանչցուի :

71. Թիւ , դէմք , ժամանակ և եղանակ ցուցընելու համար բային վերջաւորութեանը փոխուելուն՝ Էրգորութիւն կ'ըսուի :

72. Լծորդութիւնը , այսինքն՝ բայերուն վերջաւորութիւնը :

Լորութեան կերպը , շո է : Բայերէն ոմանք է՛
կը վերջաւորին , զոր օրինակ , սիրէ՛ , հասանէ՛ ,
ոմանք է՛ կը վերջաւորին , զոր օրինակ , խօսնէ՛ ,
ուսաննէ՛ . ոմանք ալ ա՛յլ կը վերջաւորին , զոր օրինակ .
աղա՛ , խոստա՛նա՛ . ոմանք ալ ա՛յլ կը վերջաւորին ,
զոր օրինակ , թողա՛ն , ընթեւնա՛ն :

73. Բայերուն մեծ մասը կանոնաւոր է , ոմանք
ալ անկանոն են :

Է.Ա.ԿԱՆ ԲԱՅ

ԵՄ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Ներկայ

Ա. Գ.	Եմ.	էմ.	պէն իմ .
Եշ Բ. Գ.	Ես .	էս .	սէն սին .
Գ. Գ.	է .	է .	օ տուր .
Ա. Գ.	Եմք .	էն+ .	պիզ իզ .
Յ+ Բ. Գ.	էք .	է+ .	սիզ սինիզ .
Գ. Գ.	Են .	էն .	օնլար տըր .

Անկարար անցեալ

Ա. Գ.	Եի .	էի .	պէն իաիմ .
Եշ Բ. Գ.	Եիր .	էիր .	սէն իաին .
Գ. Գ.	Եր .	էր .	օ իաի .
Ա. Գ.	Եաք .	էն+ .	պիզ իաիք .
Յ+ Բ. Գ.	Եիք .	էի+ .	սիզ իաինիզ .
Գ. Գ.	Եին .	էին .	օնլար իաի .

Կարարեալ անցեալ

Ա. Գ.	Եղէ .	էղայ .	օլտում .
Եշ Բ. Գ.	Եղեր .	էղար .	օլտուն .
Գ. Գ.	Եղու .	էղա .	օլտու .
Ա. Գ.	Եղաք .	էղան+ .	օլտուգ .
Յ+ Բ. Գ.	Եղէք .	էղատ .	օլտունուգ .
Գ. Գ.	Եղեն .	էղան .	օլտուլար .

Ապառնի

Ա. Գ.	Եղեց .	դիտի բլամ .	օլաճաղըմ .
Եշ Բ. Գ.	Եղիցիս .	դիտի բլաս .	օլաճագսըն .
Գ. Գ.	Եղիցի .	դիտի բլայ .	օլաճագ .
Ա. Գ.	Եղիցուք .	դիտի բլան+ .	օլաճաղըդ .
Յ+ Բ. Գ.	Եղիջիք .	դիտի բլատ .	օլաճագսընըդ .
Գ. Գ.	Եղիցին .	դիտի բլան .	օլաճագլար .

Հրահայտական եղանակ

Եշ Բ. Գ.	Լեր , լիջիր .	Եղեր .	օլ .
	Մի լինիր .	Ք բլար .	օլմա .
	Եղերուք , լե-		
Յ+ Բ. Գ.	րուք , լիջիք .	Եղի+ .	օլուն .
	Մի լիիք .	Ք բլատ .	օլմայըն .

Ստորադասական եղանակ

Ա. Գ.	Իցեմ .	բլամ .	օլայըմ .
Եշ Բ. Գ.	Իցես .	բլաս .	օլասըն .
Գ. Գ.	Իցէ .	բլայ .	օլտուն .
Ա. Գ.	Իցեմք .	բլան+ .	օլալըմ .
Յ+ Բ. Գ.	Իցէք .	բլատ .	օլասընըդ .
Գ. Գ.	Իցեն .	բլան .	օլտունլար .

Անորոշ դերբայ

Անորոշ. Լինել. ԸԼԼ. օլմադ.

Անցեալ դերբայ

Անորոշ. Եղեալ, լեալ. ԷՂԺ. օլմուշ.

Ապառնի դերբայ

Անորոշ. Լինելոց. ԸԼԼԸ. օլաճազ:

Ա.Ռ.Ա.ՋԻՆ ԼԾՈՐԳՈՒԹԻՒՆ ԵՏ

ՍԻՐ-ԵՏ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Դեմք

Ներկայ

Ա.	Սիր-եմ.	ԷՇ	«Էրեմ.	սէվէր իմ.
ԵՂ.	Բ. Սիր-ես.	ԷՇ	«Էրես.	սէվէր սին.
	Գ. Սիր-է.	ԷՇ	«Էրէ.	սէվէր.
	Ա. Սիր-եմք.	ԷՇ	«Էրեմք.	սէվէր իզ.
ՅԺ.	Բ. Սիր-էք.	ԷՇ	«Էրէք.	սէվէր սինիզ.
	Գ. Սիր-են.	ԷՇ	«Էրեն.	սէվէր լէր.

Անկատար անցեալ

Ա.	Սիր-էի.	ԷՇ	«Էրէի.	սէվէր իամ.
ԵՂ.	Բ. Սիր-էիր.	ԷՇ	«Էրէիր.	սէվէր իսին.
	Գ. Սիր-էր.	ԷՇ	«Էրեր.	սէվէր իամի.
	Ա. Սիր-էաք.	ԷՇ	«Էրէեմք.	սէվէր իամիք.
ՅԺ.	Բ. Սիր-էիք.	ԷՇ	«Էրէիք.	սէվէր իսինիզ.
	Գ. Սիր-էին.	ԷՇ	«Էրէին.	սէվէր իամիլէր.

Կատարեալ անցեալ

Ա.	Սիր-եցի.	«Էրէցի.	սէվամիմ.
ԵՂ.	Բ. Սիր-եցեր.	«Էրէցեր.	սէվամին.
	Գ. Սիր-եաց.	«Էրէց.	սէվամի.
	Ա. Սիր-եցաք.	«Էրէցեմք.	սէվամիք.
ՅԺ.	Բ. Սիր-եցէք.	«Էրէցէք.	սէվամինիզ.
	Գ. Սիր-եցին.	«Էրէցին.	սէվամիլէր.

Ապառնի

Ա.	Սիր-եցից.	«Էրէցից.	սէվէճէլիմ.
ԵՂ.	Բ. Սիր-եացես.	«Էրէցես.	սէվէճէլսին.
	Գ. Սիր-եացէ.	«Էրէցէ.	սէվէճէլք.
	Ա. Սիր-եացաք.	«Էրէցեմք.	սէվէճէլիք.
ՅԺ.	Բ. Սիր-եացէք.	«Էրէցէք.	սէվէճէլսինիզ.
	Գ. Սիր-եացեն.	«Էրէցեն.	սէվէճէլլէր.

Հրարանյակսն եղանակ

ԵՂ.	Բ. Սիր-եա, սիր-եաջիր.	«Էրէ.	սէվ.
	Մի սիր-եր.	«Էրեր.	սէվմէ.
ՅԺ.	Բ. Սիր-եցէք, սիր-եաջիք.	«Էրէցէք.	սէվին.
	Մի սիր-էք.	«Էրէք.	սէվմէլին.

Ստորադասակսն եղանակ

Ա.	Սիր-իցեմ.	«Էրէմ.	սէվլիմ.
ԵՂ.	Բ. Սիր-իցես.	«Էրէս.	սէվլեսին.
	Գ. Սիր-իցէ.	«Էրէ.	սէվլսին.
	Ա. Սիր-իցեմք.	«Էրէեմք.	սէվլլիմ.
ՅԺ.	Բ. Սիր-իցէք.	«Էրէք.	սէվլսինիզ.
	Գ. Սիր-իցեն.	«Էրէն.	սէվլսինլէր.

Անորոշ դերբայ

Անդէ՛ճ. Սիր-ել . ելել . սեվմէք .

Անցեալ դերբայ

Անդէ՛ճ. Սիր-եալ . իբ՛ռ . սեվմի՛շ .

Ապառնի դերբայ

Անդէ՛ճ. Սիր-ելոց . իբրեւ . սեվեճէք .

Ներգործական

Չգործ

Աղատեմ, տեցի .

Ամաչեմ, չեցի .

Բժշկեմ, կեցի .

Գոչեմ, չեցի .

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սիր-է՛ճ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Դեմք

Ներկայ

Ա.	Սիր-եմ .	էլ երբեք .	սեվիլերեմ .
Եւ.	Սիր-եա .	էլ երբեք .	սեվիլերսին .
Գ.	Սիր-ի .	էլ երբեք .	սեվիլեր .
Ա.	Սիր-եմք .	էլ երբեք .	սեվիլերիզ .
ՅԺ.	Սիր-եք .	էլ երբեք .	սեվիլերսինիզ .
Գ.	Սիր-ին .	էլ երբեք .	սեվիլերէր .

Անխտար անցեալ

Ա.	Սիր-էի .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետիմ .
Եւ.	Սիր-էիր .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետին .
Գ.	Սիր-էր .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետի .

Ա.	Սիր-էաք .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետիք .
ՅԺ.	Սիր-էիք .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետինիզ .
Գ.	Սիր-էին .	էլ երբեք .	սեվիլեր ետիէր .

Կատարեալ անցեալ

Ա.	Սիր-եցայ .	երբեք .	սեվիլերիմ .
Եւ.	Սիր-եցար .	երբեք .	սեվիլերին .
Գ.	Սիր-եցաւ .	երբեք .	սեվիլերի .
Ա.	Սիր-եցաք .	երբեք .	սեվիլերիք .
ՅԺ.	Սիր-եցայք .	երբեք .	սեվիլերսինիզ .
Գ.	Սիր-եցան .	երբեք .	սեվիլերէր .

Ապառնի

Ա.	Սիր-եցայց .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէյիմ .
Եւ.	Սիր-եսցիս .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէքսին .
Գ.	Սիր-եսցի .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէք .
Ա.	Սիր-եսցուք .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէյիզ .
ՅԺ.	Սիր-եսցիք .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէքսինիզ .
Գ.	Սիր-եսցին .	դեռ երբեք .	սեվիլեճէքէր .

Հրատարակեալ եղանակ

Եւ.	Սիր-եաց .	երբեք .	սեվիլ .
ՅԺ.	Մի սիր-իր .	երբեք .	սեվիլմէ .
ՅԺ.	Սիր-եցարուք .	երբեք .	սեվիլին .
ՅԺ.	Մի սիր-իք .	երբեք .	սեվիլմէյին .

Ստորադասական եղանակ

Ա.	Սիր-իցիմ .	երբեք .	սեվիլեյիմ .
Եւ.	Սիր-իցիս .	երբեք .	սեվիլեյսին .
Գ.	Սիր-իցի .	երբեք .	սեվիլեյին .

Ա.	Սիր-իցիւք .	սիր-ին .	սէվիլիւմ .
Յ+ Բ.	Սիր-իցիւք .	սիր-ի .	սէվիլիւմիսիւք .
Գ.	Սիր-իցիւն .	սիր-ին .	սէվիլիւմիւք .

Անորոշ դերբայ

Անդէ՛ճ .	Սիր-ել .	սիր-ել .	սէվիլիւմէք .
----------	----------	----------	--------------

Անցեալ դերբայ

Անդէ՛ճ .	Սիր-եալ .	սիր-ած .	սէվիլիւմիչ .
----------	-----------	----------	--------------

Ապառնի դերբայ

Անդէ՛ճ .	Սիր-ելի .	սիր-ելի .	սէվիլիւմէք .
----------	-----------	-----------	--------------

ԱՌԱՋԻՆ ԼԾՈՐԳՈՒԹԻԻՆ անէճ

ՀԱՏ-անէճ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ

Գեւը

Ներկայ

Ա.	Հատ-անեմ .	Հատ-անիմ .
ԵՂ Բ.	Հատ-անես .	Հատ-անիս .
Գ.	Հատ-անէ .	Հատ-անի .
Ա.	Հատ-անեմք .	Հատ-անիւք .
Յ+ Բ.	Հատ-անէք .	Հատ-անիք .
Գ.	Հատ-անեն .	Հատ-անին .

Անկատար անցեալ

Ա.	Հատ-անէի .	Հատ-անէի .
ԵՂ Բ.	Հատ-անէիր .	Հատ-անէիր .
Գ.	Հատ-անէր .	Հատ-անէր .
Ա.	Հատ-անէաք .	Հատ-անէաք .
Յ+ Բ.	Հատ-անէիք .	Հատ-անէիք .
Գ.	Հատ-անէին .	Հատ-անէին .

Կատարեալ անցեալ

Ա.	Հատ-ի .	Հատ-այ .
ԵՂ Բ.	Հատ-եր .	Հատ-ար .
Գ.	Հատ , հատ .	Հատ-աւ .
Ա.	Հատ-աք .	Հատ-աք .
Յ+ Բ.	Հատ-էք .	Հատ-այք .
Գ.	Հատ-ին .	Հատ-ան .

Ապառնի

Ա.	Հատ-ից .	Հատ-այց .
ԵՂ Բ.	Հատ-ցես .	Հատ-ցիս .
Գ.	Հատ-ցէ .	Հատ-ցի .
Ա.	Հատ-ցուք .	Հատ-ցուք .
Յ+ Բ.	Հատ-ջիք .	Հատ-ջիք .
Գ.	Հատ-ցեն .	Հատ-ցին .

Հրամայական եղանակ

Հատ , հատ-ջիր , հատ-	Հատ-իր .
ԵՂ Բ.	անիջիր .
Մի հատ-աներ .	Մի հատ-անիր .
Հատ-էք , հատ-ջիք .	Հատ-արուք .
Յ+.	հատ-անիջիք .
Մի հատ-անէք .	Մի հատ-անիք .

Ստորադասական եղանակ

Ա.	Հատ-անիցեմ .	Հատ-անիցիմ .
Եւ Բ.	Հատ-անիցես .	Հատ-անիցիս .
Գ.	Հատ-անիցէ .	Հատ-անիցի .
Ա.	Հատ-անիցեմք .	Հատ-անիցիմք .
Եւ Բ.	Հատ-անիցէք .	Հատ-անիցիք .
Գ.	Հատ-անիցեն .	Հատ-անիցին .

Անորոշ դերբայ

Անդէ՛ս.	Հատ-անել .	Հատ-անել .
---------	------------	------------

Անցեալ դերբայ

Անդէ՛ս.	Հատ-եալ .	Հատ-եսլ .
---------	-----------	-----------

Ապառնի դերբայ

Անդէ՛ս.	Հատ-անելոց .	Հատ-անելի .
---------	--------------	-------------

Ներգործական

Արկանեմ , կի .	Տեսանեմ , սի .
----------------	----------------

Չեզոք

Անցանեմ , ցի .	Հասանեմ , սի .
----------------	----------------

ԵՐԿՐՈՐԳ ԼԾՈՐԳՈՒԹԻՒՆ Ի՛Տ ԵԻ անէ՛ճ

ԽՕՍ-ի՛ճ , ՈԻՍ-անէ՛ճ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ

Գեղք

Ներկայ

Ա.	Խօս-իմ .	Ուս-անիմ .
Եւ Բ.	Խօս-իս .	Ուս-անիս .
Գ.	Խօս-ի .	Ուս-անի .

Ա.	Խօս-իմք .	Ուս-անիմք .
Եւ Բ.	Խօս-իք .	Ուս-անիք .
Գ.	Խօս-ին .	Ուս-անին .

Անխառն անցեալ

Ա.	Խօս-էի .	Ուս-անէի .
Եւ Բ.	Խօս-էիր .	Ուս-անէիր .
Գ.	Խօս-էր .	Ուս-անէր .
Ա.	Խօս-էաք .	Ուս-անէաք .
Եւ Բ.	Խօս-էիք .	Ուս-անէիք .
Գ.	Խօս-էին .	Ուս-անէին .

Կատարեալ անցեալ

Ա.	Խօս-եցայ .	Ուս-այ .
Եւ Բ.	Խօս-եցար .	Ուս-ար .
Գ.	Խօս-եցաւ .	Ուս-աւ .
Ա.	Խօս-եցաք .	Ուս-աք .
Եւ Բ.	Խօս-եցայք .	Ուս-այք .
Գ.	Խօս-եցան .	Ուս-ան .

Ապառնի

Ա.	Խօս-եցայց .	Ուս-այց .
Եւ Բ.	Խօս-եցիս .	Ուս-ցիս .
Գ.	Խօս-եցի .	Ուս-ցի .
Ա.	Խօս-եցուք .	Ուս-ցուք .
Եւ Բ.	Խօս-եսլիք .	Ուս-ջիք .
Գ.	Խօս-եցին .	Ուս-ցին .

Հրահայական եղանակ

Խօս-եաց , խօս-ես	Ուս-իր , ուս-ջիր .
Եւ Բ.	Չիր .
Մի խօս-իր .	Մի ուս-անիր .

Խօսս-եցարուք, խօսս- ուս-արուք, ուս-ջեք .

Յ+ Բ. Էսջեք .
Մի խօսս-եք . Մի ուս-անեք .

Ստորադասակիսն եղանակ

Ա. Խօսս-իցիմ . ուս-անիցիմ .
Եւ Բ. Խօսս-իցիս . ուս-անիցիս .
Գ. Խօսս-իցի . ուս-անիցի .
Ա. Խօսս-իցիմք . ուս-անիցիմք .
Յ+ Բ. Խօսս-իցիք . ուս-անիցիք .
Գ. Խօսս-իցին . ուս-անիցին .

Անորոշ դերբայ

Անդէ՛ճ . Խօսս-ել . ուս-անել .

Անցեալ դերբայ

Անդէ՛ճ . Խօսս-եալ . ուս-եալ .

Ապառնի դերբայ

Անդէ՛ճ . Խօսս-ելոց . ուս-անելոց .

Ներգործակիսն

Խոստովանիմ, նեցայ . Ագանիմ, դայ .
Համարիմ, բեցայ . Ծնանիմ, ծնայ .

Զեզոք

Աշխատիմ, տեցայ . Անկանիմ, կայ .
Երեւիմ, ւեցայ . Մեռանիմ, ոայ .

Ի՞ճ և անի՛ճ վերջաւորած ներգործական բայերուն կրաւորականը ներգործականին հետ նոյն է . այս պատճառաւ հասարակ բայ կոչուած են : Զորօրինակ, խօսի՛մ, թէ՛ կը խօսիմ և թէ՛ կը խօսուիմ ըսել է :

ԵՐՐՈՐԴ ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ւ՛ճ

Աղ-ւ՛ճ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ	ԿՐԱԴՈՐԱԿԱՆ
Գեմք	Ներկայ
Ա. Աղ-ամ .	Աղ-ամ .
Եւ Բ. Աղ-աս .	Աղ-աս .
Գ. Աղ-այ .	Աղ-այ .
Ա. Աղ-ամք .	Աղ-ամք .
Յ+ Բ. Աղ-այք .	Աղ-այք .
Գ. Աղ-ան .	Աղ-ան .

Անկատար անցեալ

Ա. Աղ-այի .	Աղ-այի .
Եւ Բ. Աղ-այիր .	Աղ-այիր .
Գ. Աղ-այր .	Աղ-այր .
Ա. Աղ-այաք .	Աղ-այաք .
Յ+ Բ. Աղ-այիք .	Աղ-այիք .
Գ. Աղ-ային .	Աղ-ային .

Կատարեալ անցեալ

Ա. Աղ-ացի .	Աղ-ացայ .
Եւ Բ. Աղ-ացեր .	Աղ-ացար .
Գ. Աղ-աց .	Աղ-ացաւ .
Ա. Աղ-ացաք .	Աղ-ացաք .
Յ+ Բ. Աղ-ացեք .	Աղ-ացայք .
Գ. Աղ-ացին .	Աղ-ացան .

Ապառնի

Ա. Աղ-ացից .	Աղ-ացայց .
Եւ Բ. Աղ-ացես .	Աղ-ացիս .
Գ. Աղ-ացէ .	Աղ-ացի .

Ա.	Աղ-ասցո՞ւք .	Աղ-ասցուք .
Յ+ Բ.	Աղ-ասջիք .	Աղ-ասջիք .
Գ.	Աղ-ասցեն .	Աղ-ասցին .

Հրամայական եղանակ

ԵՆ Բ.	Աղ-ա , աղ-ասջիր .	Աղ-ացիր .
	Մի աղ-ար .	Մի աղ-ար .
Յ+ Բ.	Աղ-ացէք, աղ-ասջիք .	Աղ-ացարուք .
	Մի աղ-այք .	Մի աղ-այք .

Մտորադարական եղանակ

Ա.	Աղ-այցեմ .	Աղ-այցիմ .
ԵՆ Բ.	Աղ-այցես .	Աղ-այցիս .
Գ.	Աղ-այցէ .	Աղ-այցի .
Ա.	Աղ-այցեմք .	Աղ-այցիմք .
Յ+ Բ.	Աղ-այցէք .	Աղ-այցիք .
Գ.	Աղ-այցեն .	Աղ-այցին .

Անորոշ դերբայ

Ա՛դէ՛մ .	Աղ-ալ .	Աղ-ալ .
----------	---------	---------

Անցեալ դերբայ

Ա՛դէ՛մ .	Աղ-ացեալ .	Աղ-ացեալ .
----------	------------	------------

Ապառնի դերբայ

Ա՛դէ՛մ .	Աղ-ալոց .	Աղ-ալի .
----------	-----------	----------

Ներգործական

Կարդամ , դացի .	Հաւատամ , տացի .
-----------------	------------------

Չեզոք

Գնամ , նացի .	Խաղամ , դացի .
---------------	----------------

ԵՐՐՈՐԿ ԼԾՈՐԳՈՒԹԻՒՆ անամ

ԳՈՂ-անամ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ		ԿՐՍԻՈՐԱԿԱՆ
Գեւթ	Ներկայ	
Ա.	Գող-անամ .	Գող-անամ .
ԵՆ Բ.	Գող-անաս .	Գող-անաս .
Գ.	Գող-անայ .	Գող-անայ .
Ա.	Գող-անամք .	Գող-անամք .
Յ+ Բ.	Գող-անայք .	Գող-անայք .
Գ.	Գող-անան .	Գող-անան .

Անկատար անցեալ

Ա.	Գող-անայի .	Գող-անայի .
ԵՆ Բ.	Գող-անայիր .	Գող-անայիր .
Գ.	Գող-անայր .	Գող-անայր .
Ա.	Գող-անայք .	Գող-անայք .
Յ+ Բ.	Գող-անայիք .	Գող-անայիք .
Գ.	Գող-անային .	Գող-անային .

Կատարեալ անցեալ

Ա.	Գող-ացայ .	Գող-ացայ .
ԵՆ Բ.	Գող-ացար .	Գող-ացար .
Գ.	Գող-ացաւ .	Գող-ացաւ .
Ա.	Գող-ացաք .	Գող-ացաք .
Յ+ Բ.	Գող-ացայք .	Գող-ացայք .
Գ.	Գող-ացան .	Գող-ացան .

Ապառնի

Ա.	Գող-ացայց .	Գող-ացայց .
ԵՆ Բ.	Գող-ացիս .	Գող-ացիս .
Գ.	Գող-ացի .	Գող-ացի .

- Ա. Գող-ասցուք . Գող-ասցուք .
- ՅԺ. Բ. Գող-ասջիք . Գող-ասջիք .
- Գ. Գող-ասցին . Գող-ասցին .

Հրահանդսկան եղանակ

- ԵՂ. Բ. Գող-ացիր , գող- Գող-ացիր , գող-աս-
ասջիր . ջիր .
- Մի գող-անար . Մի գող-անար .
- Գող-ացարուք , Գող-ացարուք , գող-աս-
ՅԺ. Բ. գող-ասջիք . ջիք .
- Մի գող-անայք . Մի գող-անայք .

Ստորադասական եղանակ

- Ա. Գող-անայցեմ . Գող-անայցիմ .
- ԵՂ. Բ. Գող-անայցես . Գող-անայցիս .
- Գ. Գող-անայցէ . Գող-անայցի .
- Ա. Գող-անայցեմք . Գող-անայցիմք .
- ՅԺ. Բ. Գող-անայցէք . Գող-անայցիք .
- Գ. Գող-անայցեն . Գող-անայցին .

Անորոշ դերբայ

- Անդէմ . Գող-անալ . Գող-անալ .

Անցեալ դերբայ

- Անդէմ . Գող-ացեալ . Գող-ացեալ .

Ապառնի դերբայ

- Անդէմ . Գող-անալոց . Գող-անալի :

Ներգործական

Խոստանամ , տացայ . Մերկանամ , կացայ .

Չէզոք

Գոհանամ , հացայ . Հեռանամ , ոացայ :

ՉՈՐՐՈՐԳ ԼԾՈՐԳՈՒԹԻՒՆ

Թող---

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿ

Գեղք

- Ա. Թող-ում .
- ԵՂ. Բ. Թող-ուս .
- Գ. Թող-ու .
- Ա. Թող-ումք .
- ՅԺ. Բ. Թող-ուք .
- Գ. Թող-ուն .

Ներխայ

- Թող-ում .
- Թող-ուս .
- Թող-ու .
- Թող-ումք .
- Թող-ուք .
- Թող-ուն .

Անկատար անցեալ

- Ա. Թող-ուի . Թող-ուի .
- ԵՂ. Բ. Թող-ուիր . Թող-ուիր .
- Գ. Թող-ոյր . Թող-ոյր .
- Ա. Թող-ուաք . Թող-ուաք .
- ՅԺ. Բ. Թող-ուիք . Թող-ուիք .
- Գ. Թող-ուին . Թող-ուին .

Կատարեալ անցեալ

- Ա. Թող-ի . Թող-այ .
- ԵՂ. Բ. Թող-եր . Թող-ար .
- Գ. Թող , եթող . Թող-աւ .
- Ա. Թող-աք . Թող-աք .
- ՅԺ. Բ. Թող-էք . Թող-այք .
- Գ. Թող-ին . Թող-ան .

Ապառնի

- Ա. Թող-ից . Թող-այց .
- ԵՂ. Բ. Թող-ցես . Թող-ցիս .
- Գ. Թող-ցէ . Թող-ցի .

Ա.	Թող-ցուք .	Թող-ցուք .
ՅԺ. Բ.	Թող-Ղիք .	Թող-Ղիք .
Գ.	Թող-ցեն .	Թողցին .

Հրամայական եղանակ

ԵՂ. Բ.	Թող , Թող-Ղիր .	Թող-իր , Թող-Ղիր .
	Մի Թող-ուր .	Մի Թող-ուր .
ՅԺ. Բ.	Թող-էք , Թող-Ղիք .	Թող-արուք , Թող-Ղիք .
	Մի Թող-ուք .	Մի Թող-ուք .

Ստորադասական եղանակ

Ա.	Թող-ուցում .	Թող-ուցում .
ԵՂ. Բ.	Թող-ուցուս .	Թող-ուցուս .
Գ.	Թող-ուցու .	Թող-ուցու .
Ա.	Թող-ուցումք .	Թող-ուցումք .
ՅԺ. Բ.	Թող-ուցուք .	Թող-ուցուք .
Գ.	Թող-ուցուն .	Թող-ուցուն .

Անորոշ դերբայ

Անորոշ . Թող-ուլ . Թող-ուլ .

Անցեալ դերբայ

Անորոշ . Թող-եալ . Թող-եալ .

Ապառնի դերբայ

Անորոշ . Թող-լոց . Թող-լի .

Ներգործական

Արդեւում , դեւի . Հեղում , դի .

Զեզոր

Զբօսնում , սայ . Զգենում , գեցայ :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

Ներկայ

Առնեմ .	Ասեմ .	Գիտեմ .	Դնեմ .
---------	--------	---------	--------

Անկատար անցեալ

Առնէի .	Ասէի .	Գիտէի .	Դնէի .
---------	--------	---------	--------

Կատարեալ անցեալ

Արարի .	Ասացի .	Գիտացի .	Եղի .
Արարեր .	Ասացեր .	Գիտացեր .	Եղեր .
Արար .	Ասաց .	Գիտաց .	Եղ .
Արարաք .	Ասացաք .	Գիտացաք .	Եղաք .
Արարէք .	Ասացէք .	Գիտացէք .	Եղէք .
Արարին .	Ասացին .	Գիտացին .	Եղին .

Ապառնի

Արարից .	Ասացից .	Գիտացից .	Եղից .
Արասցես .	Ասասցես .	Գիտասցես .	Գիցես .
Արասցէ .	Ասասցէ .	Գիտասցէ .	Գիցէ .
Արասցուք .	Ասասցուք .	Գիտասցուք .	Գիցուք .
Արասցիք .	Ասասցիք .	Գիտասցիք .	Գիցիք .
Արասցեն .	Ասասցեն .	Գիտասցեն .	Գիցեն .

Հրամայական եղանակ

Արա .	Ասա .	Գիտա .	Դիր .
Մի առներ .	Մի ասեր .	Մի գիտեր .	Մի դներ .
Արարէք .	Ասացէք .	Գիտացէք .	Դիք .
Մի առնէք .	Մի ասէք .	Մի գիտէք .	Մի դնէք .

Ստորադասական եղանակ

Առնիցեմ .	Ասիցեմ .	Գիտիցեմ .	Դնիցեմ .
-----------	----------	-----------	----------

Անորոշ դերբայ

Առնել . Ասել . Գիտել . Գնել .

Անցեալ դերբայ

Արարեալ . Ասացեալ . Գիտացեալ . Եղեալ .

Ապրառնի դերբայ

Առնելոց . Ասելոց . Գիտելոց . Գնելոց .

Ներկայ

Ըմպեմ . Լսեմ . Կարեմ . Ճանաչեմ .

Անկատար անցեալ

Ըմպէի . Լսէի . Կարէի . Ճանաչէի .

Սահմանաւորան եղանակ

Արբի . Լուայ . Կարացի . Ծանեայ .
 Արբեր . Լուար . Կարացեր . Ծանեար .
 Արբ , էարբ . Լուաւ . Կարաց . Ծանեաւ .
 Արբաք . Լուաք . Կարացաք . Ծանեաք .
 Արբէք . Լուայք . Կարացէք . Ծանեայք .
 Արբին . Լուան . Կարացին . Ծանեան .

Ապրառնի

Արբից . Լուայց . Կարացից . Ծանեայց .
 Արբցես . Լուիցես . Կարացես . Ծանիցես .
 Արբցէ . Լուիցէ . Կարացցէ . Ծանիցէ .
 Արբցուք . Լուիցուք . Կարացցուք . Ծանիցուք .
 Արբջիք . Լուիջիք . Կարացջիք . Ծանիջիք .
 Արբցին . Լուիցին . Կարացցին . Ծանիցին .

Հրահայտական եղանակ

Արբ . Լուր . Զէ գործածուի . Ծանիր .
 Մի ըմպեր . Մի լսեր . Մի ճանաչեր .
 Արբէք . Լուարուք . Ծաներուք .
 Մի ըմպէք . Մի լսէք . Մի ճանաչէք .

Ստորադասական եղանակ

Ըմպիցեմ . Լսիցեմ . Կարիցեմ . Ճանաչիցեմ .

Անորոշ դերբայ

Ըմպել . Լսել . Կարել . Ճանաչել .

Անցեալ դերբայ

Արբեալ . Լուեալ . Կարացեալ . Ծանուցեալ .

Ապրառնի դերբայ

Ըմպելոց . Լսելոց . Զուէ . Ճանաչելոց .

Ներկայ

Մեղանչեմ . Յառնեմ . Ուտեմ . Յանցանեմ .

Անկատար անցեալ

Մեղանչէի . Յառնէի . Ուտէի . Յանցանէի .

Կատարեալ անցեալ

Մեղայ . Յարեայ . Կերայ , կերի . Յանցեայ .
 Մեղար . Յարեար . Կերար , կերեր . Յանցեար .
 Մեղաւ . Յարեաւ . Կերաւ , եկեր . Յանցեաւ .
 Մեղաք . Յարեաք . Կերաք . Յանցեաք .
 Մեղայք . Յարեայք . Կերայք . Յանցեայք .
 Մեղան . Յարեան . Կերան . Յանցեան .

Ապառնի

Մեղայց .	Յարեայց .	Կերայց .	Յանցեայց .
Մեղիցես .	Յարիցես .	Կերիցես .	Յանցիցես .
Մեղիցէ .	Յարիցէ .	Կերիցէ .	Յանցիցէ .
Մեղիցուք .	Յարիցուք .	Կերիցուք .	Յանցիցուք .
Մեղիջիք .	Յարիջիք .	Կերիջիք .	Յանցիջիք .
Մեղիցեն .	Յարիցեն .	Կերիցեն .	Յանցիցեն .

Հրատնայական եղանակ

Մեղիր .	Արի .	Կեր .	Յանցիր .
Մի մեղանչեր	Մի յառներ .	Մի ուտեր .	Մի յանցանէր .
Մեղարուք .	Արիք .	Կերայք .	Յանցերուք .
Մի մեղանչէք	Մի յառնէք .	Մի ուտէք .	Մի յանցանէք .

Ստորագրատական եղանակ

Մեղանչիցեմ .	Յառնիցեմ .	Ուտիցեմ .	Յանցանիցեմ .
--------------	------------	-----------	--------------

Անորոշ դերբայ

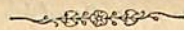
Մեղանչել .	Յառնել .	Ուտել .	Յանցանել .
------------	----------	---------	------------

Անցեալ դերբայ

Մեղուցեալ .	Յարուցեալ .	Կերեալ .	Յանցուցեալ .
-------------	-------------	----------	--------------

Ապառնի դերբայ

Մեղանչելոց .	Յառնելոց .	Ուտելոց .	Յանցանելոց :
--------------	------------	-----------	--------------

Ներկայ

Լինիմ .	Եղանիմ .	Գում , գոս , գոյ .
		Գումք , գոյք , գոն .

Անկատար անցեալ

Լինէի .	Եղանէի .	Գոյի , գոյիր , գոյր .
		Գոյաք , գոյիք , գոյին .

Կատարեալ անցեալ

Եղէ .	Եղէ .	Չաւի .
Եղեր .	Եղեր .	
Եղեւ .	Եղեւ .	
Եղաք .	Եղաք .	
Եղէք .	Եղէք .	
Եղեն .	Եղեն .	

Ապառնի

Լիցիմ .	Եղէց .	Չաւի .
Լիցիս .	Եղիցիս .	
Լիցի .	Եղիցի .	
Լիցուք .	Եղիցուք .	
Լիջիք .	Եղիջիք .	
Լիցին .	Եղիցին .	

Հրատնայական եղանակ

Լեր .	Եղիջիր .	Չաւի .
Մի լինիր .	Մի եղանիր .	
Լերուք .	Եղերուք .	
Մի լինիք .	Մի եղանիք .	

Ստորագրատական եղանակ

Լինիցիմ .	Եղանիցիմ .	Գուցէ , գուցեն* .
-----------	------------	-------------------

Անորոշ դերբայ

Լինել .	Եղանել .	Գու .
---------	----------	-------

Անցեալ դերբայ

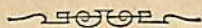
Լեալ .	Եղեալ .	Չաւի .
--------	---------	--------

* Եղակի և յոքնակի երբորդ գէմքերն են . միւս գէմքերը գործածական չեն :

Ապստոնի դերբայ

Լինելոց . եղանելոց . Չոռի .

Ներկայ

Մարթիմ . երկնչիմ . Թաքչիմ . Թռչիմ .

Անկառար անցեալ

Մարթէի . երկնչէի . Թաքչէի . Թռչէի .

Կառարեալ անցեալ

Մարթացայ . երկեայ . Թաքեայ . Թռեայ .

Մարթացար . երկեար . Թաքեար . Թռեար .

Մարթացաւ . երկեաւ . Թաքեաւ . Թռեաւ .

Մարթացաք . երկեաք . Թաքեաք . Թռեաք .

Մարթացայք . երկեայք . Թաքեայք . Թռեայք .

Մարթացան . երկեան . Թաքեան . Թռեան .

Ապստոնի

Մարթացայց . երկեայց . Թաքեայց . Թռեայց .

Մարթացես . երկիցես . Թաքիցես . Թռիցես .

Մարթացի . երկիցէ . Թաքիցէ . Թռիցէ .

Մարթացուք . երկիցուք . Թաքիցուք . Թռիցուք .

Մարթասլիք . երկի՛՛լիք . Թաքի՛՛լիք . Թռի՛՛լիք .

Մարթացին . երկիցին . Թաքիցին . Թռիցին .

Հրատարակուսն եղանակ

Չոռի . երկիր . Թաքիր . Թռիր .

Մի երկնչիր . Մի Թաքչիր . Մի Թռչիր .

Երկերուք . Թաքերուք . Թռերուք .

Մի երկնչիք . Մի Թաքչիք . Մի Թռչիք .

Ստորադասական եղանակ .

Մարթայցեմ . երկնչիցիմ . Թաքչիցիմ . Թռչիցիմ .

Անորոշ դերբայ

Մարթել . երկնչել . Թաքչել . Թռչել .

Անցեալ դերբայ

Մարթացեալ . երկուցեալ . Թաքուցեալ . Թռուցեալ .

Ապստոնի դերբայ .

Չոռի . երկնչելոց . Թաքչելոց . Թռչելոց .

Ներկայ

Կորնչիմ . Հանդչիմ . Մատչիմ . Մարտնչիմ .

Անկառար անցեալ

Կորնչէի . Հանդչէի . Մատչէի . Մարտնչէի .

Կառարեալ անցեալ

Կորեայ . Հանդեայ . Մատեայ . Մարտեայ .

Կորեար . Հանդեար . Մատեար . Մարտեար .

Կորեաւ . Հանդեաւ . Մատեաւ . Մարտեաւ .

Կորեաք . Հանդեաք . Մատեաք . Մարտեաք .

Կորեայք . Հանդեայք . Մատեայք . Մարտեայք .

Կորեան . Հանդեան . Մատեան . Մարտեան .

Ապստոնի

Կորեայց . Հանդեայց . Մատեայց . Մարտեայց .

Կորիցես . Հանդիցես . Մատիցես . Մարտիցես .

Կորիցէ . Հանդիցէ . Մատիցէ . Մարտիցէ .

Կորիցուք . Հանդիցուք . Մատիցուք . Մարտիցուք .

Կորի՛՛լիք . Հանդի՛՛լիք . Մատի՛՛լիք . Մարտի՛՛լիք .

Կորիցին . Հանդիցին . Մատիցին . Մարտիցին .

Հրահայտական եղանակ

Կորիր .	Հանդիր .	Մատիր .	Մարտիր .
Մի կորնչիր .	Մի հանդչիր .	Մի մատչիր .	Մի մարտնչիր .
Կորերուք .	Հանդերուք .	Մատերուք .	Մարտերուք .
Մի կորնչիք .	Մի հանդչիք .	Մի մատչիք .	Մի մարտնչիք .

Ստորադասական եղանակ

Կորնչիցիմ .	Հանդչիցիմ .	Մատչիցիմ .	Մարտնչիցիմ .
-------------	-------------	------------	--------------

Անորոշ դերբայ

Կորնչել .	Հանդչել .	Մատչել .	Մարտնչել .
-----------	-----------	----------	------------

Անցեալ դերբայ

Կորուսեալ .	Հանդուցեալ .	Մատուցեալ .	Մարտուցեալ .
-------------	--------------	-------------	--------------

Ապառնի դերբայ

Կորնչելոց .	Հանդչելոց .	Մատչելոց .	Մարտնչելոց .
-------------	-------------	------------	--------------

Ներկայ

Փախչիմ .	Ընդունիմ .	Ունիմ .	Տանիմ .
----------	------------	---------	---------

Անկատար անցեալ

Փախչէի .	Ընդունէի .	Ունէի .	Տանէի .
----------	------------	---------	---------

Կատարեալ անցեալ

Փախեայ .	Ընկալայ .	Կալայ .	Տարայ .
Փախեար .	Ընկալար .	Կալար .	Տարար .
Փախեաւ .	Ընկալաւ .	Կալաւ .	Տարաւ .
Փախեաք .	Ընկալաք .	Կալաք .	Տարաք .
Փախեայք .	Ընկալայք .	Կալայք .	Տարայք .
Փախեան .	Ընկալան .	Կալան .	Տարան .

Ապառնի

Փախեայց .	Ընկալայց .	Կալայց .	Տարայց .
Փախիցես .	Ընկալցիս .	Կալցիս .	Տարցիս .
Փախիցէ .	Ընկալցի .	Կալցի .	Տարցի .
Փախիցուք .	Ընկալցուք .	Կալցուք .	Տարցուք .
Փախիջիք .	Ընկալջիք .	Կալջիք .	Տարջիք .
Փախիցին .	Ընկալցին .	Կալցին .	Տարցին .

Հրահայտական եղանակ

Փախիր .	Ընկալ .	Կալ, կա .	Տար .
Մի փախչիր .	Մի ընդունիր .	Մի ունիր .	Մի տանիր .
Փախերուք .	Ընկալարուք .	Կալարուք .	Տարայք .
Մի փախչիք .	Մի ընդունիք .	Մի ունիք .	Մի տանիք .

Ստորադասական եղանակ

Փախչիցիմ .	Ընդունիցիմ .	Ունիցիմ .	Տանիցիմ .
------------	--------------	-----------	-----------

Անորոշ դերբայ

Փախչել .	Ընդունել .	Ունել .	Տանել .
----------	------------	---------	---------

Անցեալ դերբայ

Փախուցեալ .	Ընկալեալ .	Կալեալ .	Տարեալ .
-------------	------------	----------	----------

Ապառնի դերբայ

Փախչելոց .	Ընդունելոց .	Ունելոց .	Տանելոց .
------------	--------------	-----------	-----------

Սահմանական ներկայ

Գամ .	Երթամ .	Լամ .	Կամ .
Գաս .	Երթաս .	Լաս .	Կաս .
Գայ .	Երթայ .	Լայ .	Կայ .

Գամբ .	Երթամբ .	Լամբ .	Կամբ .
Գայբ .	Երթայբ .	Լայբ .	Կայբ .
Գան .	Երթան .	Լան .	Կան .

Անկառուար անցեալ

Գայի .	Երթայի .	Լայի .	Կայի .
Գայիր .	Երթայիր .	Լայիր .	Կայիր .
Գայր .	Երթայր .	Լայր .	Կայր .
Գայաք .	Երթայաք .	Լայաք .	Կայաք .
Գայիք .	Երթայիք .	Լայիք .	Կայիք .
Գային .	Երթային .	Լային .	Կային .

Կառուարեալ անցեալ

Եկի .	Չորայ .	Լացի .	Կացի .
Եկիր .	Չորար .	Լացեր .	Կացեր .
Եկն .	Չորաւ .	Լաց , ելաց .	Կաց , եկաց .
Եկաք .	Չորաք .	Լացաք .	Կացաք .
Եկայք .	Չորայք .	Լացէք .	Կացէք .
Եկին .	Չորան .	Լացին .	Կացին .

Ապառնի

Եկից .	Երթայց .	Լացից .	Կացից .
Եկեսցես .	Երթիցես .	Լացցես .	Կացցես .
Եկեսցէ .	Երթիցէ .	Լացցէ .	Կացցէ .
Եկեսցուք .	Երթիցուք .	Լացցուք .	Կացցուք .
Եկես՛ջիք .	Երթի՛ջիք .	Լաց՛ջիք .	Կաց՛ջիք .
Եկեսցեն .	Երթիցեն .	Լացցեն .	Կացցեն .

Հրաւնայական եղանակ

Եկ .	Երթ .	Լաց .	Կաց .
Մի դար .	Մի երթար .	Մի լար .	Մի կար .

Եկաք .	Երթայք .	Լացէք .	Կացէք .
Մի գայք .	Մի երթայք .	Մի լայք .	Մի կայք .

Ստորադասական եղանակ

Գայցեմ .	Երթայցեմ .	Լայցեմ .	Կայցեմ .
----------	------------	----------	----------

Անորոշ դերբայ

Գալ .	Երթալ .	Լալ .	Կալ .
-------	---------	-------	-------

Անցեալ դերբայ

Եկեալ .	Երթեալ .	Լացեալ .	Կացեալ .
---------	----------	----------	----------

Ապառնի դերբայ

Գալոց .	Երթալոց .	Լալոց .	Կալոց .
---------	-----------	---------	---------

Սաննանական եղանակ

Կեամ .	Տամ .	Այտնում .	Երդնում .
Կես .	Տաս .	Այտնուս .	Երդնուս .
Կեայ .	Տայ .	Ե-այն .	Ե-այն .
Կեամք .	Տամք .		
Կեայք .	Տայք .		
Կեան .	Տան .		

Անկառուար անցեալ

Կէի .	Տայի .	Այտնուի .	Երդնուի .
Կէիր .	Տայիր .	Այտնուիր .	Երդնուիր .
Կեայր .	Տայր .	Ե-այն .	Ե-այն .
Կէաք .	Տայաք .		
Կէիք .	Տայիք .		
Կէին .	Տային .		

Կարասրեայ անցեալ

Կեցի .	Ետու .	Այտեայ .	Երդուայ .
Կեցեր .	Ետուր .	Այտեար .	Երդուար .
Եկեաց .	Ետ .	Այտեաւ .	Երդուաւ .
Կեցաք .	Տուաք .	Այտեաք .	Երդուաք .
Կեցէք .	Ետուք .	Ատեայք .	Երդուայք .
Կեցին .	Ետուն .	Այտեան .	Երդուան .

Ապառնի

Կեցից .	Տաց .	Այտեայց .	Երդուայց .
Կեցցես .	Տացես .	Այտիցես .	Երդուիցես .
Կեցցէ .	Տացէ .	Այտիցէ .	Երդուիցէ .
Կեցցուք .	Տացուք .	Այտիցուք .	Երդուիցուք .
Կեցլիք .	Տալիք .	Այտիլիք .	Երդուիլիք .
Կեցցեն .	Տացեն .	Այտիցեն .	Երդուիցեն .

Հրահայտական եղանակ

Կեաց .	Տուր .	Այտիր .	Երդուիր .
Մի կեար .	Մի տար .	Մի այտնուր .	Մի երդնուր .
Կեցէք .	Տուք .	Այտերուք .	Երդուարուք .
Մի կեայք .	Մի տայք .	Մի այտնուք .	Մի երդնուք .

Ստորադասական եղանակ

Կեայցեմ .	Տայցեմ .	Այտնուցում .	Երդնուցում .
-----------	----------	--------------	--------------

Անորոշ դերբայ

Կեալ .	Տալ .	Այտնուլ .	Երդնուլ .
--------	-------	-----------	-----------

Անցեալ դերբայ

Կեցեալ .	Տուեալ .	Այտուցեալ .	Երդուեալ .
----------	----------	-------------	------------

Ապառնի դերբայ

Կելոց .	Տալոց .	Այտնլոց .	Երդնլոց .
---------	---------	-----------	-----------

Ներկայ

Զարթնում .	Ոստնում .	Յամնում .	Քաղցնում .
------------	-----------	-----------	------------

Անկատար անցեալ

Զարթնուի .	Ոստնուի .	Յամնուի .	Քաղցնուի .
------------	-----------	-----------	------------

Կարասրեայ անցեալ

Զարթեայ .	Ոստեայ .	Յասեայ .	Քաղցեայ .
Զարթեար .	Ոստեար .	Յասեար .	Քաղցեար .
Զարթեաւ .	Ոստեաւ .	Յասեաւ .	Քաղցեաւ .
Զարթեաք .	Ոստեաք .	Յասեաք .	Քաղցեաք .
Զարթեայք .	Ոստեայք .	Յասեայք .	Քաղցեայք .
Զարթեան .	Ոստեան .	Յասեան .	Քաղցեան .

Ապառնի

Զարթեայց .	Ոստեայց .	Յասեայց .	Քաղցեայց .
Զարթիցես .	Ոստիցես .	Յասիցես .	Քաղցիցես .
Զարթիցէ .	Ոստիցէ .	Յասիցէ .	Քաղցիցէ .
Զարթիցուք .	Ոստիցուք .	Յասիցուք .	Քաղցիցուք .
Զարթիլիք .	Ոստիլիք .	Յասիլիք .	Քաղցիլիք .
Զարթիցեն .	Ոստիցեն .	Յասիցեն .	Քաղցիցեն .

Հրահայտական եղանակ

Զարթիր .	Ոստիր .	Յասիր .	Քաղցիր .
Մի զարթնուր .	Մի ոստնուր .	Մի ջամնուր .	Մի քաղցնուր .
Զարթիք .	Ոստերուք .	Յասերուք .	Քաղցերուք .
Մի զարթնուք .	Մի ոստնուք .	Մի ջամնուք .	Մի քաղցնուք .

Ստորադասական եղանակ

Զարթնուցում .	Ոստնուցում .	Յամնուցում .	Քաղցնուցում .
---------------	--------------	--------------	---------------

Անորոշ դերբայ

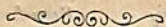
Զարթնուլ . Ոստնուլ . Յասնուլ . Քաղցնուլ .

Անցեալ դերբայ

Զարթուցեալ . Ոստուցեալ . Յասուցեալ . Քաղցեալ .

Ապրառնի դերբայ

Զարթնլոց . Ոստլոց . Յասնլոց . Քաղցլոց :

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ

ԿՐԱՆՈՐԱԿԱՆԸ

Ներկայ

Առնիմ . Ասիմ . Գիտիմ . Դնիմ .

Անկատար անցեալ

Առնէի . Ասէի . Գիտէի . Դնէի .

Կատարեալ անցեալ

Արարայ . Ասացայ . Գիտացայ . Եղայ .
Արարար . Ասացար . Գիտացար . Եղար .
Արարաւ . Ասացաւ . Գիտացաւ . Եղաւ .
Արարաք . Ասացաք . Գիտացաք . Եղաք .
Արարայք . Ասացայք . Գիտացայք . Եղայք .
Արարան . Ասացան . Գիտացան . Եղան .

Ապրառնի

Արարայց . Ասացայց . Գիտացայց . Եղայց .
Արասցիս . Ասասցիս . Գիտասցիս . Դիցիս .
Արասցի . Ասասցի . Գիտասցի . Դիցի .
Արասցուք . Ասասցուք . Գիտասցուք . Դիցուք .
Արասջիք . Ասասջիք . Գիտասջիք . Դիջիք .
Արասցին . Ասասցին . Գիտասցին . Դիցին .

Հրահայտական եղանակ

Առնիջիր . Ասիջիր . Գիտացիր . Դնիջիր .
Մի առնիր . Մի ասիր . Մի դիտիր . Մի դնիր .
Առնիջիք . Ասացարուք . Գիտացարուք . Եղարուք .
Մի առնիք . Մի ասիք . Մի դիտիք . Մի դնիք .

Ստորադասական եղանակ

Առնիցիմ . Ասիցիմ . Գիտիցիմ . Դնիցիմ .

Անորոշ դերբայ

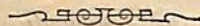
Առնել . (ել) Ասել . (ել) Գիտել . (ել) Դնել . (ել)

Անցեալ դերբայ

Արարեալ . Ասացեալ . Գիտացեալ . Եղեալ .

Ապրառնի դերբայ

Առնելի . Ասելի . Գիտելի . Դնելի :

Ներկայ

Ըմպիմ . ձանաչիմ . Պարտիմ .

Անկատար անցեալ

Ըմպէի . ձանաչէի . Պարտէի .

Կատարեալ անցեալ

Արբայ . Ծանուցայ . Զանի .
Արբար . Ծանուցար .
Արբաւ . Ծանուցաւ .
Արբաք . Ծանուցաք .
Արբայք . Ծանուցայք .
Արբան . Ծանուցան .

Ապառնի

- Աբբայց . Ծանուցայց . Զոռնի .
- Աբբցիս . Ծանուցիս .
- Աբբցի . Ծանուցի .
- Աբբցուք . Ծանուցուք .
- Աբբջիք . Ծանուցջիք .
- Աբբցին . Ծանուցին .

Հրարնայական եղանակ

- Աբբիր . Ծանուցիր . Զոռնի .
- Մի ըմպիր . Մի ճանաչիր .
- Աբբերուք . Ծանուցարուք .
- Մի ըմպիք . Մի ճանաչիք .

Ստորադասական եղանակ

- Ըմպիցիմ . ճանաչիցիմ . Պարտիցիմ .

Անորոշ դերբայ

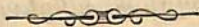
- Ըմպել . (ել) ճանաչել (ել) . Պարտել . (ել)

Անցեալ դերբայ

- Աբբեալ . Ծանուցեալ . Զոռնի .

Ապառնի դերբայ

- Ըմպելի . ճանաչելի . Զոռնի :

Ներկայ

- Ուտիմ . Լսիմ . Տուեալ լինիմ .

Անկատար անցեալ

- Ուտէի . Լսէի . Տուեալ լինէի :

Կատարեալ անցեալ

- Կերեալ եղէ . Լուեալ եղէ . Տուայ , Տուար , Տուաւ .
Տուաք , Տուայք , Տուան .

Ապառնի

- Կերեալ եղէց . Լուեալ եղէց . Տուայց , Տացիս , Տացի ,
Տացուք , Տաջիք , Տացին .

Հրարնայական եղանակ

- Կերեալ լեր . Լուեալ լեր . Տուեալ լեր , եւայլն .
- Մի ուտիր . Մի լսիր .
- Կերեալ լե- Լուեալ լե-
րուք . րուք .
- Մի ուտիք . Մի լսիք .

Ստորադասական եղանակ

- Ուտիցիմ . Լսիցիմ . Տայցիմ .

Անորոշ դերբայ

- Ուտել . (ել) Լսել . (ել) Տուեալ լինել .

Անցեալ դերբայ

- Կերեալ . Լուեալ . Տուեալ .

Ապառնի դերբայ

- Ուտելի . Լսելի . Տալի :

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

74. Ե՛՛ս և ի՛՛ն վերջաւորած բայերէն ոմանց Անցեալ դերբայը եղեալ կ'ըլլայ . զոր օրինակ Կոչե՛՛ս , կոչեալ կամ կոչեցեալ . Խօսե՛՛ս , խօսեալ կամ խօսեցեալ :

75. Աձե՛՛ս , բերե՛՛ս , հանե՛՛ս բայերը՝ անե՛՛ս վերջաւոր

բաժ բայերուն պէս կը խոնարհին . զոր օրինակ ,
 Կատարեալ՝ Ածի , բերի , հանի . Ապառնի՛ Ածից ,
 բերից , հանից . Հրամայական՝ Ած , բեր , հան :
 Նոյնպէս՝ Նստի՛ , կ'ըլլայ Կատարեալ՝ Նստայ .
 Ապառնի՛ Նստայ . Հրամայական՝ Նիստ :

76. Հաւանեմ բային 4 գիրը Կատարեալին , Ապառնելոյն , Հրամայականին և Անցեալ դերբալին մէջ կը կորսուի . զոր օրինակ , Հարի , հարից , հար , հարեալ :

77. Հոգամ , յուսամ , որսամ , ցնծամ բայերուն Կատարեալն ու սպառնին կ'ըլլան , Հոգայայ , յուսայայ , որսայայ , ցնծայայ , Հոգայայց , յուսայայց , որսայայց , ցնծայայց . փոխանակ հոգայի , ցնծայի , և այլն բտելու = Բայց հրամայականները կ'ըլլան . Հոգա՛ , յուսա՛ , որսա՛ , ցնծա՛ :

78. Արեւամ , դբօնամ բայերուն Կատարեալին Ապառնելոյն , Հրամայականին և Անցեալ դերբալին մէջ 2 գիրը կը կորսուի . զոր օրինակ Առնում . Կատարեալ Արի . Ապառնի՛ Արից . Հրամայական՝ Ար . Անցեալ՝ Արեալ . Զբօնում . Կատարեալ՝ Զբօսայ , Ապառնի՛ Զբօսայ . Հրամայական՝ Զբօսի . Անցեալ՝ Զբօսեալ :

79. Լնամ , խնամ , յեւամ , զբեւամ , ընկեւամ , ընկեւամ բայերուն ալ 2 գիրը նոյն ժամանակներուն մէջ չի կը փոխուի , այսպէս . Լնի , Լնից , Լնից , Լնեալ . Խնի , Խնից , Խնից , Խնեալ . Յեւայ , յեւայց , յեւիր , յեւեալ . Զբեւայ , զբեւայց , զբեւիր , զբեւեալ . Ընկեւից , ընկեւից , ընկեալ , ընկեւեալ . Ընթեւայ , ընթեւայց , ընթեւիր , ընթեւեալ :

ԴԵՐԲԱՅՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԳԻՏԵԼԻՔ

80. Բայերուն Անորիշ դերբայները մինակ եղակի կը հորովին , այսպէս .

Ա. ԼԾ. Սիրել , սիրելոյ , սիրելով . Հատանել , հատանելոյ , հատանելով :

Բ. ԼԾ. Խօսել , խօսելոյ , խօսելով . Ուսանել , ուսանելոյ , ուսանելով :

Գ. ԼԾ. Աղալ , աղալոյ , աղալով . Գողանալ , գողանալոյ , գողանալով :

Դ. ԼԾ. Թողուլ , թողլոյ , թողլով :

81. Անցեալ դերբայները շատ անգամ իբր անձական կը դործածուին , և թէ եղակի թէ յոքանակի կը հորովին այսպէս .

Ա. ԼԾ. Սիրեալ , սիրելոյ , սիրելով . Սիրեալք , սիրելոյ , սիրելովք :

Հատեալ , հատելոյ , հատելով . Հատեալք , հատելոյ , հատելովք :

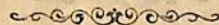
Բ. ԼԾ. Խօսեալ , խօսելոյ , խօսելով . Խօսեալք , խօսելոյ , խօսելովք :

Ուսեալ , ուսելոյ , ուսելով . Ուսեալք , ուսելոյ , ուսելովք :

Գ. ԼԾ. Աղացեալ , աղացելոյ , աղացելով . Աղացեալք , աղացելոյ , աղացելովք :

Գողացեալ , գողացելոյ , գողացելով . Գողացեալք , գողացելոյ , գողացելովք :

Դ. ԼԾ. Թողեալ , թողելոյ , թողելով . Թողեալք , թողելոյ , թողելովք :

82. Անցեալ և ապառնի դերբայները Էական բային ե՛մ, է՛ի, էցե՛մ ժամանակներով խոնարհելով, քանի մը բաղադրեալ ժամանակներ կը կազմեն, զոր օրինակ .

Յարակապ		Ներկայ ապառնի	
Սիրեալ եմ .	«էրա՞ծ եմ .	Սիրելոց եմ .	պէտի սերեմ .
» ես .		» ես .	
» է .		» է .	
» եմք .		» եմք .	
» էք .		» էք .	
» են .		» են .	

Գերակապ		Անկապ ապառնի	
Սիրեալ էի .	«էրա՞ծ էի .	Սիրելոց էի .	պէտի սերէի .
» էիր .		» էիր .	
» էր .		» էր .	
» էաք .		» էաք .	
» էիք .		» էիք .	
» էին .		» էին .	

Սորորադասական անցեալ		Սորորադասական ապառնի	
Սիրեալ իցեմ .	«էրա՞ծ եմ .	Սիրելոց իցեմ .	պէտի սերեմ .
» իցես .		» իցես .	
» իցէ .		» իցէ .	
» իցեմք .		» իցեմք .	
» իցէք .		» իցէք .	
» իցեն .		» իցեն :	

Գ Լ Ո Ւ Յ Գ .

ՄԱԿԲԱՅ

83. Մակբայ կ'ըսուին ան բառերը որոնք բաշխին մէկ որպիսութիւնը կամ պարագան կը ցուցցընեն, ինչպէս որ ածականը գոյականին որպիշ սութիւնը կը ցուցնէ . զոր օրինակ Յո՞ժ ըմպել, շատ խմել . Բարո՞ր խօսել, աղէկ խօսիլ = Յո՞ժ, շատ, և Բարո՞ր, աղէկ՝ մակբայ են . առջինը՝ ըմպել բային, երկրորդը՝ խօսել բային մէյմէկ որչ պիսութիւնը կը ցուցնեն :

Սովորական մակբայները հետեւեալներն են .

Յոյժ .	} խնայ, շար .	Բարևոք .	աղէկ .
Կարի .		Չարաչար .	բէշ .
Տարապարտուց .	անիբաս րեշ .	Իսկոյն .	} անօջապէս .
Զուր .	} պարսպ րեշ .	Իսկ եւ իսկ .	
Վայրապար .		Անդէն եւ անդ .	
Գաղտ .	գաղտնի .	Յանկարծ .	} յանկարծ .
Եւեթ .	օրնակ .	Յեղակարծումն .	
Զրի .	Յրէ . (առանց ստակի)	Նախ .	նախ .
Եւս, եւ .	նաև, ու .	Զառաջինն .	} առաջ .
Ստէպ .	} շար անգամ .	Ի սկզբան .	
Յաճախ .		Յառաջադոյն .	առաջ .
Դուն ուրեք .	քիչ անգամ .	Վաղու .	} շարունց .
Սրղարեւ .	էրա .	Վաղուց .	
Ապաքէն .	անշուշտ .	Կանխաւ .	առաջուց .
Այժմ .	} հիմա .	Մերթ մերթ .	երբեմն երբեմն .
Արդ .		երբեք երբեք .	ապեն ապեն .
Յետոյ .	} երբ .	Յայտ .	} յայտնի .
Ապա .		Յայտնապէս .	

Այսօր . այսօր .
 Վաղիւ . շաղիւ .
 Երէկ . երէկ .
 Յեռանդ . երէկ չէ առջի օր .
 Ընդառաւօտան . առաւօտան դէմ .
 Ընդ երեկս . երէկուան դէմ .
 Այդուն . առաւօտանց .
 Երեկոյին . երէկուանը .
 Գիշերի . շէշերը .
 Հերուն . անցած րարի .
 Կանուխ . կանուխ .
 Անագան . ուշ .
 Վաղ . առաջ , կանուխ .
 Վաղվաղակի . }
 Փութապէս . } շոտով .
 Փութանակի . }
 Ի ներքս . } ներս , րարի .
 Ի ներքոյ . }
 Ի վեր . վեր .
 Ի վերուստ . վերէն .
 Ի վերայ . զրան .
 Շուրջ .
 Շուրջանակի . } քաղաքէքաղաք .
 Ուրեք . րարի .
 Ուստեք . րարի .
 Միանդամ . անգամ մը .
 Միանդամայն . մէկէն .

Միւսանդամ . } նարէն .
 Վերստին . }
 Ի ծածուկ . ծածուկ .
 Երբեմն . երբեմն , արեւօտ .
 Մանաւանդ . մանաւանդ .
 Թերեւս . թուցէ , կարելի է .
 Գուցէ . շուտ լի .
 Արդեօք . արեւօտ .
 Միթէ . միէ , մի .
 Աստ . } հոս .
 Այսր . }
 Անդ . } հոն .
 Անդր . }
 Աստի . անիէ .
 Անտի . անիէ .
 Մտաքս . }
 Մտաքոյ . } քաղաք .
 Վերայ . վեր .
 Որպէս . } ենպէս .
 Զխարդ . }
 Ընդեր . } ենուս համար .
 Զի . }
 Յո . }
 Ո՞ւր . } ո՞ւր .
 Ե՞րբ . ե՞րբ .
 Ուստի . ո՞ւրիկ .
 Ոչ . }
 Մի . } ուշ .

Գ Լ Ո Ի Խ Է .

ՇԱՂԿԱՊ

84. Շարկապ կըսուին ան բառերը որոնք երկու բառ կամ խօսք իրարու հետ կը կապեն , զոր օրինակ . Հայր իմ և մայր իմ . Հայրս ու մայրըս . Յիւրան եկն և իւրքն զնա ոչ ընկալան . Իրեններուն եկաւ ու իրենները զայն չընդունէցան = Աս խօսքերուն մէջ և՛ հայր , մայր բառերն իրարու հետ կը կապէ . երկրորդին մէջ՝ և շարկապին կապածը՝ երկու խօսք է :

Գլխաւոր շարկապներն են հետեւեալները .

Եւ . ու . ուլ .	Ուստի . ուստի .
Բայց . բայց .	Իրրեւ . } երբ .
Այլ . այլ . հաստ .	Յորժամ . } երբ .
Զի . զան զի . որդէս զի . որ .	Մինչ . } երբ , արեւել .
Քանզի . քանզի . ինչու . որ .	Մինչդեռ . } երբ , արեւել .
Վասն զի . } արդէն .	Սակայն . ասկայն .
Որովհետեւ . } արդէն .	Թէպէտեւ . լիպէտ .
Արդ . } արդ .	Եթէ . } երբ . որ .
Եւ արդ . } արդ .	Թէ . } երբ . որ .
Ապա . } արդ .	Կամ . կամ .
Ուրեմն . } արեւմ . անուկ է նէ .	Իսկ . եւ . բայց .

Գ Լ Ո Ւ Խ Ը .

Ձ Ա Յ Ն Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

85. Ձայնարկութիւն կամ զարկութիւն կ'ըսուին ան բառերը որոնք կիրք մը կը յայտնեն . զոր օրինակ . վախ, զարմանք, բարկութիւն, զգուանք, արհամարհութիւն, ցաւ, և այլն :

Գլխաւոր ձայնարկութիւնները հետեւեալներն են :

- Ո՛վ . } ո՛վ . զարմանք ցուցնող .
- Ո՛հ . } ո՛հ . արտումութիւն, վիշտ ցուցնող .
- Վան . } վան . արհամարհանք ցուցնող .
- Վանչ . } վանչ . օ՛խ . վրէժխնդրութիւն ցուցնող .
- Բարէ . } բարէ . զարմանք, ցաւ կամ ապաշաւ ցուցնող .
- Եղբ . } եղբ . զուժ, ցաւակցութիւն ցուցնող .
- Աւաղ . } աւաղ .
- Հնապա . } հնա . խրախոյս ցուցնող .
- Օ՛ն . } օ՛ն .
- Օն անդր . } Օստուած չընէ . մերժում, սոսկում ցու-
Փարզաստ . } փաւ լիցի . } ցընող .
- Ա՛յ . } ա՛յ . բարկութիւն, թշնամանք ցուցնող .
- Է՛ . } է՛ . մէկը կանչելու համար .
- Երանի . } երանի . երանութիւն տալու համար .
- Իցիւ . } Իղձ , բաղձանք ցուցնելու համար .
- Իցէ թէ . } Իղձ , բաղձանք ցուցնելու համար .
- Վայ . } վայ . կարդալու համար .
- Ագնիւ . } ագնիւ . գովելու համար .

Մ Ա Մ Ն Բ .

Հ Ա Մ Ա Ձ Ա Յ Ն Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

86. Համաձայնութիւնը կը սորվեցնէ թէ խօսք մը ինչ բաներէ կը կազմուի :

87. Խօսքի կամ նախադասութեան մը մէջ պէտք է որ յիմար բայ մը ըլլայ :

Աստուած արար զերկինս և զերկիր . Աստուած երկինքն ու երկիրը ստեղծեց .

Ասիկա խօսք մըն է , քանզի դիմաւոր բայ կայ որ է արար , ստեղծեց :

Ասաց Աստուած . Եղից լոյս , և եղև լոյս . Աստուած ըստ . Թող լոյս ըլլայ . և լոյսը եղաւ .

Ասոր մէջ երեք խօսք կայ , քանզի երեք յիմար բայ կայ . ասաց , ըսաւ . եղից , ըլլայ . եղև , եղաւ :

88. Խօսքի մը մէջ բայէն զատ՝ կը գտնուին Տէր քայն , Կոյն , Խնդիր , Յարկացոցիչ , Բացայայտիչ :

Ա . ՏԵՐ ԲԱՅԻ

89. Տէր քայն կ'ըսուին ան ուղղակի հօղովը որ բաշխին գործողութիւնը ընողն է , և բային հետ թուով ու դէմքով կը համաձայնի . զոր օրինակ . — Աստուած արար զերկինս և զերկիր — : Աս խօսքին մէջ Աստուած ուղղական հօղովը արար բային Տէր քայն է , քանզի ընողը կամ ստեղծողն Աստուած է , և բային հետ թուով ու դէմքով համաձայնած է :

90. Խօսքի մը մէջ տէր բային դիւրաւ կը ճանչը

ցուի, եթէ ո՛վ հարցունն ընենք. զոր օրինակ, վերիխօսքին մէջ. — ո՛վ տեղծեց. — Աստուած. — ապա Աստուած տէր բայի է:

91. Երբ բայը քանի մը Տէր բայի ունի, բայը յոքնակի կը դրուի. զոր օրինակ.

Նոյ եւ որդիք նորա մտին 'ի տապանն. Նոյ եւ անոր որդիք տապանը մտան: Ո՛վ մտաւ. — Նոյ եւ որդիքը ապա՝ Նոյ եւ որդիք նորա տէր բայի են:

92. Եթէ Տէր բայիները տարբեր դէմքի բառեր են, բայը Յոքնակի կը դրուի, և նախապատիւ դէմքին հետ կը համաձայնի: Առաջին դէմքը Երկրորդէն նախապատիւ է. Երկրորդն ալ Երրորդէն. այսպէս կ'ըսուի.

Ես և հայր եմ մի եմք:

Յորժամ դու և նա միայն էքէ:

93. Տէր բային «եռական կամ որական հորով կը դրուի, երբ և շաղկապով կապուած երկու բայ մի և նոյն Տէր բային ունին, և շաղկապը զանց ընելով՝ առաջին բայը կրնայ անցեալ դերբայի փոխուիլ. անատեն Տէր բային կրնայ «եռական դրուիլ:

Տե՛տա՛ Յիսուսէ՛ զհաւատս նոցա՛ ասէ. Յիսուս անոնց հաւատքը տեսնելով՝ կ'ըսէ. Փոխանակ ըսելու՝ Եթե՞ս Յիսուս զհաւատս նոցա եւ ասէ:

Անցեալ դերբայով և էական բայով շինուած ժամանակներու, այսինքն՝ Յարակատարի, Գեշրակատարի, Ստորագասական անցեալի (Տես հմբ. 82) եզակի երրորդ դէմքերը սեռական տէր բայիով ամէն դէմքի տեղ կը գործածուին: Այսպէս կ'ըսուի.

Տեսեալ է ի՛մ, տեսեալ է +, տեսեալ է նորա, տեսեալ է եղբօր իմոյ, փոխանակ ըսելու՝ Տեսեալ եմ ես, տեսեալ ես դու, տեսեալ է նա, տեսեալ է եղբայր իմ: Այսպէս կ'ըլլան նաեւ յոքնակիները եւ ուրիշ բաղադրեալ ժամանակներ, զոր օրինակ,

Տեսեալ է զքե՛զ, նոցա եւայլն. փոխանակ ըսելու՝ Տեսեալ եմք ձեզ, եւայլն.

Տեսեալ եր ի՛մ, +, նորա եւայլն. Տեսեալ էցէ ի՛մ, +, նորա, զքե՛զ, յե՛զ, նոցա եւայլն:

Եթէ ի՛մ չէր եկեալ, Եթէ ես եկած չըլլայի: Փոխանակ՝ Եթէ ես ոչ էի եկեալ:

Հրէից երգութեալ եր սպանանել զՊաւղոս. Հրեաները երգում ըրած էին զՊաւղոս սպանանելու: Փոխանակ՝ Հրեայք երգութեալ էին սպանանել եւ այլն:

Երբ երկու խօսք շէ, թէ շաղկապով կապուած են, այն շաղկապները զանց ընելով՝ երկրորդ խօսքին բայը կրնայ Անորիշ դերբայի փոխուիլ, և անատեն տէր բային տրական կը դրուի. զոր օրինակ.

Ոչ կամիմք Ռաբաբել դո՛ւս ի վերայ մեր. Ձեռք ուղեր որ առիկայ մեր վրայ թագաւորէ. Փոխանակ ըսելու՝ Ոչ կամիմք զե՛ Ռաբաբելսցէ դո՛ւս 'ի վերայ մեր:

Ոչ տամք թոյլ անցանել յե՛զ ընդ երկիր մեր. Ձեռք թողուր որ մեր երկրէն անցնիք: Փոխանակ՝ Ոչ տամք թոյլ զե՛ անցանեցէք դո՛ւս եւ այլն:

94. Գերանուն տէր բայիները հայերէնի մէջ սովորաբար զօրուծեամբ կ'իմացուին. ուստի կ'ըսուի, «իբե՛մ, գործեալ, երթեցէ, արացուտ, ընկալուրուտ, ասէնք. աս բայերուն դերանուն տէր բայիները ես, դու, նա, ձեզ, դուք, նոքա, զօրուծեամբ կ'իմացուին:

95. Կոչականը ուղղակի հորով մըն է , երկրորդ դէմքի անձ մը կը ցուցնէ առ որ խօսքը կ'ուղղուի . զոր օրինակ .

Լուր , որբեայ , խրատու հօր քո . Որդեակ , քու հօրըդ խրատը մտիկ ըրէ : Ղաղարէ , արի , եկ արտաքս . Ղաղարոս , ել , դուրս եկուր . Աղջկէ դու , քեզ ասեմ , արի . Աղջիկ , քեզի կ'ըսեմ , ել : Ով անփոք է եւ հեղհասիքդ 'ի հաւատայ . Ով անմիտներ եւ սրտով դանդաղներ հաւատայու :

Այս խօսքերուն մէջ՝ որբեայ , Ղաղարէ , աղջկէ դու , ով անփոք է եւ հեղհասիքդ բառերը կոչական են , և երկրորդ դէմքի անձի մը ուղղուած են :

Գ. ԽՆԴԻՐ

96. Բայերն իրենց նշանակութիւնը լրացնելու համար , առանց նախադրութեան և նախադրութեամբ այլ և այլ հորով բառեր կ'ուղղեն , որոնք խնդիր կը կոչուին :

97. Ուղղակի խնդիր : Էական բային և ուրիշ բառնի մը բայերու հետ՝ տէր բայիէն զատ ուրիշ ուղղական հորով մը կ'ըլլայ , որ տէր բայիին ինչ ըլլալը կը ցուցնէ . աս ուղղականին կ'ըսուի ուղղակի խնդիր կամ սորորդի . զոր օրինակ .

Ես եմ որբէ քո . Ես քու որդիդ եմ .

Աս խօսքին մէջ երկու ուղղական կայ , Ես և որբէ . Ես տէր բայի է , որբէ՝ ուղղական խնդիր՝ որ տէր բայիին ինչ կամ ով ըլլալը կը ցուցնէ . նոյնպէս է հետեւեալ օրինակներուն մէջ :

Ես եղիցին յէր դասարար . Անոնք ձեր դատաւորներն ըլլան .

Հոս ալ դասարար ուղղական խնդիր է :

Եւ էր այն ժշարան . Այն մարդը հարուստ էր .

Հոս ալ ժշարան բառն է ուղղական խնդիր :

98. Ուղղ . խնդիրը կամ ստորոգելին փոխանակ ուղղական դրուելու՝ անորոշ (առանց ղի) հայցական հորով կը դրուի , երբ փոխանակ վերաբերելու տէր բայիին հայցական բառի մը կը վերաբերի . զոր օրինակ .

Կոչեցի Ղնեշ Բարեկամ . Ձեզ բարեկամ կոչեցի .

Հոս Բարեկամ ստորոգելին հայցական դրուած է՝ Ղնեշին վերաբերելուն համար :

Ո՞ կացոյց ղիս դասարար . Ձիս ով դատաւոր դրաւ :

Հոս ալ դասարար ստորոգելին հայցական է՝ ղիս ին վերաբերելուն համար :

Դու զո՞ առնես ղեղ . Դու զքեզ ով կը կարծես .

Հոս ալ զո՞ ստորոգելին հայցական է՝ ղեղին վերաբերելուն համար :

99. Հայցական խնդիր : Հայցական սեռի խնդիր կ'ըսուի ան հայցական հորովը զոր ներգործական բայերը կ'ունենան , և տէր բայիին ըրածն է . զոր օրինակ .

Աստուած արար զերկնս եւ զերիւր . Աստուած երկնքն ու երկիրը ստեղծեց .

Աս խօսքին մէջ զերկնս , զերիւր բառերը սեռի խնդիր են , քանզի տէր բայիին , այսինքն Աստուծոյ ըրածը կը ցուցնեն :

Առաքեաց զարդէ եւր . Իր որդին զրկեց .

100. Սեռի խնդիրը գիւրաւ կը գտնուի սա հարցումն ընելով . զ՞՛մ կամ է՞՞նչ քանչ . զոր օրինակ . — Ատուած ստեղծեց . — Բ՛նչ բանը . — Երկինքն ու երկիրը — — Ղրկեց — զ՞՛մ . Իր որդին . ապա երկնս ու երկր , եր որդի , սեռի խնդիր էն :

101. Ուրիշ հարվ խնդրեր : Բայերը որպիսն , բացառական և գործնական հորով խնդիրներ ալ կ'ունենան , որոնց բնութեան խնդրէ կ'ըսուի . զոր օրինակ .

Թող զալարտիս մեր . Մեր յանցանքները մեզի թող .

Հոս զալ տրական հորով բնութեան խնդիր է Բ՛նչ բային :

Եղբարքն Յովսեփու վաճառեցին զնա Իսայելացոց . Յովսեփին եղբայրներն անիկա Իսայելացոց ծախեցին .

Հոս ալ Իսայելացոց տրական հորով խնդիր է վաճառեցին բային :

102. Տրական հորովը որ՞՞նչ , քիմէ . հարցման պատասխան է . զոր օրինակ . — Մախեցին . ուր ընեն . — Իսայելացոց — . ապա Իսայելացոց տրական խնդիր է վաճառեցին բային :

Փրկեա զմեզ ՚ի շարէ . Մեզ չարէ փրկէ .

Աս խօսքին մէջ ալ ՚ի շարէ բացառական հորով բնութեան խնդիր է քիմէ բային :

103. Բացառական հորովը որ՞՞նչ հարցման պատասխան է . զոր օրինակ . — Փրկէ . — որմէ . — չարէ . — ապա ՚ի շարէ բացառական խնդիր է քիմէ բային :

Բերէին զհիւանդս մահօք . Հիւանդներն անկողիններով կը բերէին .

Աս խօսքին մէջ ալ մահօք գործիական հորով բնութեան խնդիր է բերէին բային :

104. Գործնական հորովը որ՞՞նչ , է՞՞նչ քանչ հարցման պատասխան է . զոր օրինակ . — Հիւանդները կը բերէին . — Բ՛նչ բանով . — մահիճներով :

105. Կախարհութեամբ խնդրեր : Խօսքի մը մէջ , տրական , բացառական և գործիական հորով խնդիրներէն զատ , կախարհութեամբ խնդիրներ ալ կըրնան գտնուիլ . զոր օրինակ .

Ածին զՅիսուս առ Պելագորոս .

Հոս առ Պելագորոս՝ առ նախագրութեամբ խնդիր է ածին բային .

Ընկեցին զԴանիէլ ՚ի գոթն առիւծուց . Դանիէլն առիւծներուն գուրը նետեցին .

Հոս ալ ՚ի գոթն ՚ի նախագրութեամբ խնդիր է ընկեցին բային :

Կացոյց զնա ՚ի վերայ աշորակի տաճարին . Անիկա տաճարին աշտարակին վրայ կեցուց .

Հոս ալ ՚ի վերայ աշորակի՝ ՚ի վերայ նախագրութեամբ խնդիր է կացոյց բային :

Գ . ՅԱՏԿԱՅՈՒՅԻՉ

106. Սեռական հարվ խնդրէ : Գոյականները շատ անգամ սեռական հորով խնդիր մը կ'ունենան , որ յարկաւորեցնէ կ'ըսուի , և բան մը որուն ըլլալը կ'իմացնէ . զոր օրինակ , վերի օրինակին մէջ — ՚ի

վերայ աշտարակի դաճարին . տաճարին աշտարակին վրայ . — դաճարին սեռական հորովն՝ աշտարակ բառին յարկացուցիչն է , քանզի աշտարակը որուն ըլլալը կ'իմացնէ : այսինքն՝ դաճարին :

Ես զկամս նորս առնեմ . Ես անոր կամքը կ'ընեմ :

Հոս ալ նորս սեռական հորով դերանունը՝ կամք բառին յատկացուցիչն է , քանզի կամքը որուն ըլլալը կը ցուցնէ , այսինքն՝ անոր (Աստուծոյ) :

407. Սն բառը որ յատկացուցիչ մ'ունի՝ յարկացեալ կ'ըսուի . ուստի վերի օրինակներուն մէջ աշտարակ և կամք բառերը յարկացեալ էին :

408. Յատկացուցիչը , այսինքն «եռական հորովը՝ որուն , է՛նչ քանին հարցման պատասխանն է :

409. Բայէն և գոյականէն զատ , խօսքի մէջ թակամներն սմանդ ու նախադրութեանն ալ այլ և այլ հորով խնդիր կ'առնեն :

Խնդիր աւանդածականներ : Արժանի վարձուաց . Հնազանդ հրամանաց . Հմուտ որսոյ . Թախուր 'ի բնակչաց . Ազատ 'ի հարկաց . Լի պողովդ . Կարօտ ի-իտ .

Այս օրինակներուն մէջ՝ վարձուաց , հրամանաց , որսոյ , տրական հորովները՝ արժանի , հմուտոր , հմուտ անականներուն խնդիր են , 'ի բնակչաց , 'ի հարկաց , բացառական հորովներն ալ՝ Թախուր , պղտոր , անականներուն խնդիր են . պողովդ , ի-իտ , գործխական հորովներն ալ՝ լի , կարօտ , անականներուն :

410. Նախադրութեանց խնդիրները : Ամէն նախադրութիւն գոյական կամ դերանուն խնդիր մը կ'ունենայ :

411. 'ի . յ , առ , զ . ընդ , ըստ , նախադրու-

թիւններն այլ և այլ հորով խնդիր կ'առնեն , և տարբեր նշանակութիւն կ'ունենան :

412. 'ի կամ յ նախադրութիւնը շատ անգամ տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ . և 'ի հարցման պատասխանն է , զոր օրինակ . — Գնաց 'ի դռն . ո՛ւր գնաց . 'ի դռն : Նստի 'ի դռն . ո՛ւր կը նստի . — 'ի դռն , տունը :

413. Երբ բայը դադարում կը ցուցնէ , 'ի կամ յ նախադրութիւնը որչ ցուցնելու համար եղակի անունը որական կ'ուզէ . և ներդրական կ'ըսուի :

Բնակէ 'ի թաղաթի . Նստի 'ի դռն . Կայր 'ի դաճարին :

414. Երբ բային գործողութիւնը շարժում կը ցուցնէ , նոյն նախադրութիւնը տեղ ցուցնելու համար եղակի անունը անորոշ հայցական կ'ուզէ , և նախորդի որական կ'ըսուի . զոր օրինակ .

Չորքաւ 'ի դռն . Առաքեաց 'ի թաղաթի . Ընթացաւ 'ի հրապարակն :

415. Իսկ երբ խնդիրը յորնակի և կամ չորքորդ հորովման (գետ , գետոյ) բառ է , 'ի կամ յ էն ետքը միշտ անորոշ հայցական կը դրուի . զոր օրինակ .

Գնացին 'ի դռն իւրեանց . Բնակին յանդարս . Անա կաւ 'ի գեղն . Հեղձաւ 'ի գեղն :

416. Ղ նախդիրը բացառական խնդրով՝ բանի մը վրայով կը նշանակէ և պարական կ'ըսուի . զոր օրինակ .

Պատմեն զմանկ . անոր վրայով կը պատմեն . Ասացաւ զմանկանին , տղուն վրայով ըսուեցաւ :

117. Ղարծիական խնդրով՝ բանի մը բուրբոխէ կը նշանակէ և պարտական կ'ըսուի . զոր օրինակ .

Խոնկեցան ընդ . անոր բուրբոխէ ժողովուեցան . Պատեացեն շէտ . պատմէշ . քու բուրբոխէ պատ պիտի քաշեն :

118. Ընդ եզակի տրական և յոքնակի հայցական խնդրով՝ մէկուն հետը կը նշանակէ . զոր օրինակ .

Խօսեցաւ ընդ նմ . անոր հետ խօսեցաւ . Խօսեցաւ ընդ նոս . անոնց հետ խօսեցաւ :

119. Ընդ սեռական խնդրով՝ որչա , քիսնակ , կը նշանակէ . զոր օրինակ .

Թագաւորեաց Բորովամ որդի նորա (Սողոմոնի) ընդ նորա . Անոր (Սողոմոնին) որդին Բորովամ անոր տեղը Թագաւորեց :

120. Ընդ գործիական խնդրով՝ տակը կը նշանակէ . զոր օրինակ .

Ընդ թեւով . թեւերուն տակը . Ընդ լշխանութեամբ . Լշխանութեան տակ :

121. Ուրիշ նախադրութիւններէն ոմանք սեռական կ'ուղեն , զոր օրինակ , առկէ , զկէ , յեդ , ՚ի վերայ . ոմանք տրական , ոմանք բացառական , ոմանք գործիական :

Ե. ԲԱՅԱՅԱՅԱՅԻԶ

122. Երբեմն խօսքի մէջ բառի մը քով ուրիշ բառ մը կը դրուի որ մի և նոյն բանը կը նշանակէ և անոր մեկնութեան պէս է . զոր օրինակ .

Յովեէ , այն Կարեմայ : Յովսէփ , Կարիամին այրը :

Հոս , այն Կարեմայ՝ Բայայայտել է Յովսէփին , քան զի անոր մեկնութեան պէս է , այսինքն սր Յովսէփին ըլլալը կը ցուցնէ :

Փախուստն Անակայ , հօր սրբոյն Գրէգորի . Սուրբ Գրիգորին հօրը , Անակայ փախուստը :

Հոս ալ հօր սրբոյն Գրէգորի բառերն՝ Անակին բացայայտիչ են :

Ձայրն ամենայն առաքինութեան , իննարհութեան , չունէր յանձին . Ամէն առաքինութեանց մայրը , խոնարհութիւնը , չունէր :

Հոս ալ իննարհութեան բառը՝ Ձայր ամենայն առաքինութեանց ին բացայայտիչ է :

Կոոց եւ դրօշելոց հանգամանք առ Թարայի , հարբ Աբրահամ , եղեն . Քարէ եւ փայտէ արձաններ (կուռքեր) շինել՝ Արրահամին հօրը Թարային ատեն սկսաւ :

Հոս ալ հարբ Աբրահամ բառերը՝ Թարային բացայայտիչ են :

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

123. Յարաբերական դերանունը որ բառն է , և խօսքին մէջ իրմէ առաջ դանտուած բառ մը կը ցուցնէ . զոր օրինակ .

Հայրն ու որ տեսանէ 'ի ծածուկ՝ հատուցէ քեզ յայտնապէս . Քոն հայրը՝ որ ծածուկ կը տեսնէ , յայտնի պիտի հատուցանէ .

Այս խօսքին մէջ որ յարաբերական դերանուն

է, և հայր բառին տեղ դրուած է, կամ հայր բառը կը յարաբերէ :

Ասորն շր տեսին յարեւելս՝ առաջնորդեաց նոցա . Աստղը որ արեւելք տեսան՝ անոնց առաջնորդեց :

Այս խօսքին մէջ ալ ոչ յարաբերական դերանունը՝ ասոր բառը կը յարաբերէ :

124. Յարաբերականին յարաբերած բառը յարաբերեալ կը կոչուի . ուստի վերի խօսքերուն մէջ հայր և ասոր բառերը յարաբերեալ են :

125. Յարաբերականը կարելի եղածին չափ յարաբերեալին անմիջապէս քովը պիտի դրուի :

126. Դերանուն յարաբերեալը շատ անգամ զօրութեամբ կ'իմացուի . զոր օրինակ .

Որ ետեսն զիս՝ ետես զհայր իմ .

Այս խօսքին մէջ յարաբերեալը զօրութեամբ կ'իմացուի, որ է նա դերանունը . ուստի պիտի ըլլայ . — Նա որ ետես զիս՝ ետես զհայր իմ . Ան որ իս տեսաւ՝ հայրս տեսաւ :

Որք ոչն տեսանեն՝ տեսցեն, և որք տեսանենն կուրացին :

Հոս ալ յարաբերեալը զօրութեամբ կ'իմացուի . այսինքն՝ — Նա որ ոչ տեսանեն՝ տեսցեն, և նա որ տեսանեն՝ կուրացին . Անոնք որ չեն տեսներ՝ պիտի տեսնեն, իսկ անոնք որ կը տեսնեն՝ պիտի չտեսնեն :

127. Երբ յարաբերեալն այսպէս զօրութեամբ է՝ յարաբերականէն անմիջապէս ետքը եկող բառին վրայ «, ր, ն, գիրերէն մէկը կը դրուի,

այսինքն՝ « կը դրուի՝ երբ զօրութեամբ իմացուած դերանունը՝ այս, «ս կամ ես դերանուններէն մէկն է . ր կը դրուի՝ երբ զօրութեամբ իմացուած դերանունը այն կամ նա դերանուններէն մէկն է . զոր օրինակ .

Մի ոք մեղադիր լիցի և ազարտիցէ զոր ասեմա .

Փոխանակ ըսելու՝ — Մի ոք մեղադիր լիցի և ազարտիցէ շոյ զոր ասեմ :

Գիտիցես արդեօք զոր ընթեռնուսդ .

Փոխանակ՝ — Գիտիցես արդեօք շոյ զոր ընթեռնուս :

Ոչ կարեմք զոր տեսաք՝ և լուսք չխօսել .

Փոխանակ՝ — Ոչ կարեմք չխօսել շոյ զոր տեսաք և լուսք :

128. Առանց յարաբերեալի յարաբերական դերանունը դիմաւոր բայով մէկտեղ՝ աշխարհաբառի մէջ ոչ կամ ած վերջաւորած բառերուն զօրութիւնն ունի . ուստի՝

Որ ետեսն զիս, կը նշանակէ՝ Զիս տեսնողը : Որ «ն տեսանեն, կը նշանակէ՝ Չտեսնողները : Մի ոք ազարտիցէ շոյ ասեմ, կը նշանակէ՝ Ընթեռնուսդ : Գիտիցես զոր ընթեռնուսդ, կը նշանակէ՝ Կարդա՞ցիք դիտես : Ոչ կարեմք շոյ տեսաք և լուսք չխօսել, կը նշանակէ՝ Չենք կրնար տեսաքնիս և լուսքն չխօսիր :

129. Այս կերպ զրուցուածներու մէջ, եթէ հարկ ըլլայ, յարաբերականը զօրութեամբ իմացուած յարաբերեալին հօրովը կը դրուի, զոր օրինակ .

Որո՞՞ս խնդրէ 'ի քէն՝ սուր . Քենէ խնդրողին սուր ,
Փոխանակ ըսելու՝ — Տուր այն՝ որ խնդրէ 'ի
քէն :

Մ Ա Մ Ն Գ.

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

130. Խօսք մը կազմելու , կամ իմաստ մը հաս-
կցնելու համար բառերուն իրարու քով շար-
ուելուն՝ Շարարութիւն կ'ըսուի :

131 . Խօսք մը շարարելու կամ բառերը շարելը
երկու կերպով կ'ըլլայ . Պարզ և Ձեւատար :

132. Պարզ շարարութիւն ան է ուր բառերը քե-
րականական կարգով շարուած են :

133. Բառերը քերականական կերպով շարելը
հետեւեալ կերպով կ'ըլլայ .

Նախ պէտք է Տէր քայն՝ դնել իր մասերովը ,
այսինքն՝ ածականներովն ու յատկացուցչովը :

Երկրորդ՝ Բայը :
Երրորդ՝ Մակբայը , եթէ մակբայ կայ :

Չորրորդ՝ Հայցական սեռի խնդրն իր մասերովը ,
եթէ բայը ներգործական է և հայցական հորով
սեռի խնդիր ունի :

Հինգերորդ՝ Մեծ խնդրները , այսինքն՝ տրական
բացառական , գործիական և նախադրու թեամբ
խնդիրներն իրենց մասերովը . զոր օրինակ .

Նմանեցաւ որոշուիւն երկնից առն թագաւորն որ ա-
րար հարսանիս որդւոյ իւրում , և անաքեաց զծառայո

իւր կօչել զհրաւիրեալսն 'ի հարսանիսն , և և ոչ կամե-
ցան գալ : Գարձեալ անաքեաց այլ ծառայո և և ասէ .
Ասացէք հրաւիրելոցն . անաւասիկ զճաշ է՛ս պարսպեցի ,
զուարակք իմ պարարակք զենեալ են , և ամենայն
ինչ պատրաստ է , եկայք 'ի հարսանիս : Եւ նորք յու-
լացեալ զնացին , ո՞նչ յարակ էր , և ո՞նչ 'ի զճաշ էր :
Եւ այլք կալան զծառայո նորա , թշնամանեցին և և
սպանին : Իսկ թագաւորն իրրեւ լուաւ , բարկացաւ ,
և անաքեաց զզօրս իւր և անապեաց զսպանողսն
զայնոսիկ , և զքաղաքս նոցա այրեաց : Յայնժամ ա-
սէ ցծառայո իւր . Հարսանիքս պատրաստ են . և հը-
րաւիրեալքն չէին արժանի . արդ՝ երթայք յանցս ճա-
նապարհաց , և զորս փոխաբանեցի՝ կոչեցի է հարսա-
նիս : Եւ ելեալ ծառայքն 'ի ճանապարհս՝ ժողովեցին
զամենեսեան զորս և գտին , զչարս և զբարիս , և
լցան հարսանիքն բազմականօք : Եւ մտեալ թագաւորն
հայել զբազմականօքն՝ ետես անդ այր մի որ ոչ էր բզ-
դեցեալ հանդերձ հարսանեաց . և ասէ ցնա . Ընկեր ,
զիմոր մտեր այսր , զի ոչ ունէիր հանդերձ հարսան-
եաց . և նա պապանձեցաւ : Յայնժամ ասէ թագաւորն
ցոպասաւորսն . Կապեցէք զորս զորս և զչեւս , և հա-
նէք զգա 'ի խաւարն արաաքին , անդ եղիցի լաւ եւ չե-
ճել սպամանց .

Այս հատուածին մէջ շարադրու թեան կարգը
քերականական է , բաց 'ի նօտը գրով նշանակ-
ուած մասերէն որոնց կարգը ձեւաւոր է :

134. Ձեւաւոր կարգը երէք է . մէյմը՝ շեւն ,
այսինքն՝ երբ բառերը քերականական կարգէն
տարբեր կերպով շարուած են , զոր օրինակ , Տէր
քայն՝ բայէն առաջ դրուելու տեղ՝ բայէն վերջը

գրուած . կամ խնդիր մը խնդրառուէն ետքը
 գրուելու տեղ՝ անկէ առաջ գրուած է , զոր օրինակ .
 յատկացուցիչը յատկացեալէն առաջ : Վե-
 ըրի հատուածին մէջ՝ Նճանկացաւ որոշուիւն էրիւնց խօս-
 քը՝ շքան է , քանզի որք բային բայէն վերջը գրու-
 ած է : Չճաշ է՝ պարաստեցի խօսքն ալ շքան է .
 քանզի հայաստան խնդիրը նոյնպէս խնդրառուէն ,
 պոսիւքն՝ պարաստեցի բայէն առաջ գրուած է :
 Կապեցէք դորս շքան է՝ դժեար խօսքն ալ շքան է ,
 քանզի դորս յատկացուցիչը յատկացեալէն ա-
 ռաջ գրուած է : Աս ձեւը յեղաշրջուիւն կամ ար-
 արաշրջուիւն կը կոչուի :

135. Երկրորդ՝ ձեւաւոր է կարգը , երբ խօս-
 քին մէջ բառ մը ղեղեւի է , պոսիւքն՝ զօրութեամբ
 կ'իմացուի , զոր օրինակ , վերի հատուածին մէջ՝
 — Ո՞նչ յագարի էր և ո՞նչ 'ի զճար էր — խօսքը ղեղ-
 ղեւի է , քանզի քնաց բայը զօրութեամբ կ'իմաց-
 ուի , ուստի պիտի ըլլայ՝ — Ոմն քնաց յագարակ
 իւր և ոմն քնաց 'ի վաճառ իւր — : Այս ձեւը
 ղեղաշրջուի կ'ըսուի :

136. Երրորդ՝ ձեւաւոր է շարագրութեան
 կարգը՝ երբ խօսքին մէջ բառ մը , զոր օրինակ
 տէր բային կամ խնդիր մը , աւելի է . զոր օրինակ .

Կինս զոր ետուր ընդ իս՝ նա եր ինձ 'ի ծառոյ ան-
 տի եւ կերայ . Ինձի տուած կինդ՝ ան տուաւ ինձի
 ծառէն ու կերայ .

Հոս նա աւերորդ է :

Գիտուս զոր դուք սպանէք՝ զնա յարոյց Աստուած :

Հոս ալ ղեւ աւելի գրուած է : Այս ձեւն աւել-
 արաշրջուիւն կը կոչուի :

ԿԻՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. Կերպարանիւն կը կոչուի խօսքին մէջ բառեր
 և իմաստներ կերպարան կոչուած նշաններով իրարմէ զա-
 տելու արուեստը :

2. Կիտադրութեան գլխաւոր նշանները հե-
 տեւեալներն են . բառ (') , «որակ» (.) «ժողով»
 և «երջակէ» (:)

3. Այս նշանները կը գործածուին խօսքի մը և
 կամ Պարբերութեան մը մասերն իրարմէ զատելու
 համար :

4. Խօսքն ան է որ գիմաւոր բայ մը ունի , և
 խօսքին մասերն են՝ Տէր բային , Խնդիրները , Դիմացը ,
 Կապակներ և այլն :

5. Պարբերութիւն կ'ըսուի երկայն զրուցուած
 մը որ կը բազկանայ երկու գլխաւոր խօսքէ որոնք
 պարբերութեան անդամները կը կոչուին :

6. Պարբերութեան անդամները՝ կամ իրարմէ
 կախում ունեցող , կամ իրարու հակադրեալ խօս-
 քեր են , և կամ մէկը միւսին պատճառն է :
 զոր օրինակ .

Եթէ մեզի մեր տկարութեանը վրայ զաղափար աը-
 ւող բան մը կայ , մեր ծննդեանն անմիջապէս ետքը
 մեր գանուած միճակն է :

Երջանկութեան հասնելու համար բոլոր մարդիկ հա-
 ըստութիւն կը վնասեն . բայց եւ այնպէս երջանիկ
 հարուստներ չատ քիչ կը գտնուին :

Մեր թագաւորը բարեօրոտ եւ մարդասէր է . ապա
 անոր գթութեանը կրնանք պաղատիլ :

Այս պարբերութեանց առջինին անդամները կախում կը ցուցնեն . երկրորդին անդամներն իրարու հակադրեալ են . իսկ երրորդին անդամներուն մէկը միւսին պատճառն է :

7. Պարբերութիւն չէ երկայն զրուցուած մը՝ որուն մէջ խօսքերն իրարմէ կախում չունին , ոչ իրարու հակադրեալ են , ոչ ալ մէկը միւսին պատճառն է , այլ միայն իրարու քով շարուելով ընդհանուր իմաստ մը կը բացատրեն . զոր օրինակ .

Առողջութիւնը լով անուն է . կեանքը սոսկ երազ է . փառքը մինակ երեւոյթ մըն է . զուարճութիւններն ու հեշտութիւնները միայն վտանգաւոր զբօսանք են :

8. Պարբերութիւն մը ուր կը կոչուի , երբ անդամներուն երկուքն ալ մէյմէկ խօսք են . ինչպէս վերի երեք պարբերութիւնները :

9. Պարբերութիւն մը քաղաքեւ կը կոչուի , երբ անդամներուն մէկը կամ երկուքն ալ երկու կամ աւելի խօսքերէ կը բաղկանան . զոր օրինակ .

Եթէ մարդիկ արդարութեան վրայ աւելի յարգ ունենային՝ եւ ճշմարտութեան մեծ զօրութեանը վրայ համոզուած ըլլային , ոչ միայն ընկերութիւնն իր նըպատակին աւելի մօտեցած կ'ըլլար՝ այլեւ առանձնական շահերն աւելի ապահով երաշխաւորութիւն մը ունեցած կ'ըլլային :

10 Կիտադրութեան կանոնները հետեւեալներն են :

Ա. Երբ խօսք մը քանի մը տէր բայի կամ խընդիր , կամ երբ գոյական մը խօսքին մէջ քանի

մը ածականներ ունի , ասոնք իրարմէ կապուեալ կը բաժնուին . զոր օրինակ .

Այլաբնիս վրայ շք , խոնարհ , ջերմ , ցուրտ , լայն , քիչ բնէ բաներ խառն կը գտնուին .

Նենգութիւնը , բռնութիւնը , սպերմութիւնը , դատերը , դատերազներն այն երկրին մէջ իրենց ձայնը լսել չեն տար :

Այս փիլիսոփան ուրախութեամբ կը խոստովանէր թէ հողին կ'ըբօնէ , կը խորհէ , կը դարակոտի , կը հաւատայ , կ'ըմտարտի , կը ճանչայ , կը կամի , կը խորհրդաձէ :

Ոմանք այս գէպերուն մէջ ստորակէտի տեղ բուծ կը գործածեն :

Բ. Պարբերութիւն չէրոզ գրուածքի մը մէջ խօսքերը սովորաբար միջակէտով կը զատուին . ինչպէս որ վերը (թիւ 7) տեսնուեցաւ :

Գ. Պարզ պարբերութեան մը իրարմէ կախում ցուցնող անդամներն իրարմէ ստորակէտով կը զատուին : (տես վերը թիւ 6 առաջին օրինակը) :

Դ. Պարզ պարբերութեան մը անդամները ուրոնք իրարու հակադրեալ են , կամ մէկը միւսին պատճառն է , միջակէտով կը զատուին : (Տես վերը թիւ 6 երկրորդ և երրորդ օրինակները) :

Ե. Բաղադրեալ պարբերութեան մը անդամները որոնք կախում կը ցուցնեն , նոյնպէս ստորակէտով կը զատուին , իսկ իւրաքանչիւր անդամը կազմող մասերը բուծով կը զատուին : (Տես վերը թիւ 9 օրինակը) :

Զ. Բաղադրեալ պարբերութեան մը անդամ

ները որոնք իրարու հակադրեալ են, կամ մէկը միւսին պատճառն է, վերջակէտով կը զատուին, իսկ իւրաքանչիւր անդամը կազմող մասերը միջակէտով կը զատուին, զոր օրինակ.

Մարդ իրեն հետ համամիտ եւ համակարծիք եղողներուն հետ երկայն ատեն դժտեալ չի կրնար մնալ. վերջապէս կը հաշտուի: Բայց իր զգացմանցն ու կարծեացը հակառակ զգացում ունեցողներուն հետ սիրով ու միաբանութեամբ ըլլալու վայրագար կ'աշխատի. ասանկները կանուխ կամ անադան իրարմէ կը բաժնուին:

Ե. Կոչակներ խօսքին միւս մասէն ստորակէտով կը բաժնուի: Նոյնպէս՝ «ե», «ն» և ուրիշ ատոնց նման խօսք մը որ ուրիշի մը խօսքը յառաջ կը բերէ, և ան խօսքին մէջն է, ստորակէտով կը բաժնուի, զոր օրինակ.

Ով արժանաւոր որդիք իմաստնոյն Ողիսեայ, հօրըք զգօնութիւնը քու գրադ կը տեսնեմ.

Ով է, ըսաւ դիցուհին, հայրդ զոր կը փնտռես:

Ողիսեա կը կոչուի, ըսաւ Տեղեմաք:

Աս վերջի դէպքին մէջ, «ե», «ն» և այլն խօսքերէն ետքը միջակէտ կը դրուի և յաջորդ խօսքը որ ուրիշինն է՝ գլխագրով կը սկսի, եւ թէ յիշեալ բայերը յաջորդ խօսքէն առաջ են. զոր օրինակ.

Դիցուհին ըսաւ. Ով է հայրդ զոր կը փնտռես: Տեղեմաք պատասխան տուաւ. Հայրս Ողիսեա կը կոչուի եւ այլն:

11. Ամենեւին կէտանշանով չեն բաժնուիր:

Ա. Երկու նոյնատեսակ բառ, զոր օրինակ՝ երկու ածական, երկու տէր բայի, երկու բայ ուրոնք մի և նոյն գոյականի, բայի և տէր բայիի կը վերաբերին, եւ, «», կամ, Բայ և ուրիշ ատոնց նման շողկապներով կապուած են, ու յարակից մասեր չունին. զոր օրինակ.

Պատիժն « մոլութիւնն անբաժին են: Բոլորտիքդ եղողներուն կորուստը կամ փրկութիւնը քու կորստենէք կամ փրկութենէք կախում ունի: Մարդուս կիրքերն անոր վնասակար Բայ սիրելի թշնամիներն են:

Բ. Կրկնուած շողկապներով կամ մակբայներով կապուած խօսքեր. զոր օրինակ.

Ամէն տեղ ծաղկած կը տեսնենք թէ Պոմոնային պտուղները թէ Փլորային ընծայները: Մի թողուր ու ագահութեան ու հպարտութեան որ քեզ քարշ ածեն:

Գ. Ու, թէ, շողկապներով կապուած խօսք մը որ նախընթաց բային խնդիր է. զոր օրինակ.

Ձենք ուզեր որ մէկը մեզ յանդիմանէ, քանզի ուղղուել չենք ուզեր: Շողքորթութենէ կը խաբուինք, քանզի կը կարծենք թէ ուրիշներն այնչափ կոյր են, որ մեր մոլութիւնները չեն տեսներ:

12. Պարսիք (՝) հարցական նշան է, և հարցում եղող բառին վրայ կը դրուի:

13. Երբ (՝) զարմացական նշան է, և հոգւոյն մէկ կիրքը նշանակող բառերու վրայ կը դրուի:

14. Կիտմբ. որ երեք կէտ է (. . .), կը դործածուի խօսքին պակաս կամ կիսկատար մնացած ըլլալը ցուցնելու համար:

15. Գէշը (—) կը գործածուի նախ՝ հարցման
ու պատասխանելու մէջ տեղը. առանց՝ կէտ, ըստ,
պարտախոս, որոտ, կէտից խօսքերը գործածելու.
Երկրորդ՝ փակագծի տեղ:

16. Չկէրալ (••) կոչոււմ եզրոյ խօսք մը նշանա-
կելու համար կը գործածուի:

17. Փակէշը որ սա նշանն է ( ), խօսքին մար-
մինէն դուրս, բայց անոր յաւելուած մաս մը
բուն խօսքէն կը զատէ:

Վ Ե Ր Զ

2528
2013

« Ազգային գրադարան

NL0060438

